

ŠTÁTNA
ŠKOLSKÁ
INŠPEKCIA

2021/2022

**PRIPRAVENOSŤ ŠKÔL NA VZDELÁVANIE
DETÍ ODÍDENCOV Z UKRAJINY
TEMATICKÁ SPRÁVA**

**KRITICKÝ
PRIATEĽ ŠKÔL
A ŠKOLSKÝCH
ZARIADENÍ**

Pripravenosť škôl na vzdelávanie detí odíedencov z Ukrajiny

TEMATICKÁ SPRÁVA

Mgr. Alžbeta Štofková Dianovská

Ing. Adriana Vykydalová

PaedDr. Monika Ružeková, PhD.

Mgr. Anna Holická

PaedDr. Ilona Uváčková

Ing. Ľuba Habodászová

Mg. Zlata Ilievová

OBSAH

HLAVNÉ ZISTENIA.....	7
1 ÚVOD.....	10
1.1 Východiskový stav zaradenia a vzdelávania detí a žiakov – odídcov	10
1.2 Ciele prieskumu	12
1.3 Charakteristika škôl zaradených do prieskumu.....	13
2 MATERSKÉ ŠKOLY	15
2.1 Počty a mobilita detí – odídcov	15
2.2 Proces zaradenia detí – odídcov do MŠ	15
2.3 Podporné opatrenia pri predprimárnom vzdelávaní detí – odídcov.....	17
3 ZÁKLADNÉ ŠKOLY	20
3.1 Počty a mobilita žiakov – odídcov	20
3.2 Proces zaradenia žiakov – odídcov do základnej školy	20
3.3 Podporné mechanizmy pri vzdelávaní žiakov – odídcov	24
3.4 Jazykové kurzy pre žiakov – odídcov	28
4 STREDNÉ ŠKOLY	30
4.1 Počty a mobilita žiakov – odídcov	30
4.2 Proces zaradenia žiakov – odídcov do strednej školy	30
4.3 Podporné mechanizmy pri vzdelávaní žiakov – odídcov	34
4.5 Jazykové kurzy pre žiakov – odídcov z Ukrajiny	39
5 PODPORNÉ AKTIVITY PRE PEDAGÓGOV A ŠKOLY	40
5.1 Chýbajúca podpora školám podľa vyjadrenia riaditeľov	44
6 ODPORÚČANIA ŠTÁTNEJ ŠKOLSKÉJ INŠPEKCIE	46
6.1 Odporúčania na úrovni školy	46
6.2 Odporúčania pre zriaďovateľov	47
6.3 Odporúčania na úrovni systému	47
7 ZOZNAMY	48
Tabuľky	48
Grafy	48

Skratky

CPPPaP	Centrum pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie
CVČ	Centrum voľného času
MPC	Metodicko-pedagogické centrum
MŠ	materská škola
MŠVVaŠ SR	Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky
MV SR	Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky
PŠD	povinná školská dochádzka
RÚŠS	regionálny úrad školskej správy
SJL	slovenský jazyk a literatúra
SOŠ	stredná odborná škola
ŠPÚ	Štátny pedagogický ústav
ŠŠI	Štátna školská inšpekcia
VŠ	vysoká škola
VÚDPaP	Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie
ZŠ	základná škola
ZUŠ	základná umelecká škola

HLAVNÉ ZISTENIA

Telefonického prieskumu, ktorý v období od 18. 04. do 13. 05. 2022 realizovala Štátna školská inšpekcia, sa zúčastnilo 47 materských, 240 základných a 41 stredných škôl, ktoré vzdelávali deti odídencom z vojnou postihnutej Ukrajiny. V oslovených školách tvorili deti odídencom **5,0 %** v MŠ, **3,6 %** v ZŠ a **1,8 %** v SŠ zo všetkých žiakov.

Po vypuknutí vojnového konfliktu na Ukrajine možnosť prístupu ku vzdelávaniu na slovenských školách využila takmer polovica ukrajinských detí a žiakov – odídencom vo veku povinného vzdelávania. Slovensko legislatívne vytvorilo priestor na bezodkladný prístup ku vzdelávaniu v materských, základných a stredných školách pre deti, ktorých zákonní zástupcovia opustili Ukrajinu a požiadali o dočasné útočisko na Slovensku. Počas obdobia od vypuknutia vojenského konfliktu do 19. mája 2022 na Slovensku evidujeme celkovo 31 tisíc ukrajinských detí, z toho takmer 23 tisíc vo veku povinného predprimárneho vzdelávania alebo povinnej školskej dochádzky. Do škôl bolo k 20. máju 2022 začlenených takmer 11 tisíc detí a žiakov – odídencom¹. Nižší podiel začlenených detí a žiakov je ovplyvnený aj tým, že pre žiakov – odídencom v súčasnom nastavení systému vzdelávania neplatí povinná školská dochádzka.

Začleňovanie ukrajinských detí na slovenské školy má rôznu intenzitu nielen z hľadiska regiónu, ale aj podľa druhu škôl. V čase výberu respondentov do prieskumu (ku dňu 31. 03. 2022) bol podiel všetkých dotknutých škôl, ktoré prijali aspoň jedno dieťa alebo žiaka – odídencu, celoslovensky na úrovni takmer 14 %, pričom bola ovplyvnená až pätina základných škôl. Najvyšší podiel materských a základných škôl, ktoré takéto deti alebo žiakov vzdelávali; bol v Bratislavskom kraji a v prípade stredných škôl v Trnavskom kraji. Vzhľadom na nárast počtu detí v určitom časovom horizonte sa dá očakávať, že tieto podiely sú v súčasnosti už výrazne vyššie.

Proces zaraďovania detí odídencom do vzdelávania bol realizovaný vo väčšine oslovených škôl v súlade so školským zákonom. Riaditelia škôl zaraďovali deti odídencom na základe predloženia dokladu, ktorý preukazoval začatie konania o poskytnutí dočasného útočiska alebo azylu (94,5 %), a potvrdenia o zdravotnej spôsobilosti dieťaťa (88,7 %). Riaditelia základných, ako aj stredných škôl požadovali i iné dokumenty, ktoré však neboli podmienkou na zaradenie dieťaťa odídencu do vzdelávania, ako napríklad dokumenty tzv. prvého kontaktu (doklad totožnosti, adresa pobytu), žiadosť o prijatie na štúdium alebo doklad o ukončení doterajšieho vzdelávania, ak ho žiadateľ mal, osobný dotazník a súhlas so spracovaním osobných údajov².

Väčšina škôl (91,2 %) dodržala odporúčanie MŠVVaŠ SR a žiakov – odídencom zaraďovala do školy bezodkladne. Prevažná väčšina riaditeľov (90,5 %) deklarovala, že začleňovala žiakov do ročníkov podľa ich veku s najnižším podielom tohto kritéria pri zaraďovaní v stredných odborných školách (72,7 %). Riaditelia stredných škôl uplatňovali aj iné kritériá. Takmer tretina (31,7 %) začleňovala žiakov – odídencom i na základe overovania vedomostnej a jazykovej úrovne. Viac ako pätina zaradila niektorých žiakov do nižšieho ročníka z dôvodu nedostatočného ovládania slovenského jazyka. Na základných školách toto kritérium uplatnilo 12,5 % škôl. Takmer štvrtina všetkých škôl vychádzala pri zaraďovaní z preferencií a dohody s rodičmi. Väčšina škôl mala kapacity a podmienky na zaradenie žiakov do jestvujúcich tried, pričom do nich zaraďovala zväčša po 1 – 2 žiakoch. Z dôvodu príchodu detí a žiakov – odídencom bolo celkovo zriadených

¹ V prípade zaradenia do MŠ používame termín dieťa – odídenc, v prípade ZŠ a SŠ používame pojem žiak – odídenc.

² Medzi ďalšími požiadavkami riaditeľov ZŠ bolo splnomocnenie zákonných zástupcov, potvrdenie o zdravotnom znevýhodnení, žiadosť o zaradenie do školského klubu detí, čestné vyhlásenie o neuplatnení nároku na sumu daňového zvýhodnenia na vyživované dieťa potrebné k zabezpečeniu stravy, potvrdenie o poskytnutí pomoci v hmotnej núdzi, informovaný súhlas na zaradenie ich dieťaťa do jazykového kurzu.

19 nových tried (1 v MŠ a 18 v ZŠ). K segregácii detí odídencov dochádzalo len v ojedinelých prípadoch³, keď bola dočasne zriadená trieda tvorená len deťmi odídencov a určená na ich rýchlejšiu a efektívnejšiu adaptáciu. Súčasťou zaradenia detí a žiakov – odídencov do vzdelávania bol i vstupný rozhovor so zákonnými zástupcami, ktorý realizovali takmer všetci riaditelia oslovených škôl. Vo vstupnom rozhovore sa viac ako 90 % riaditeľov všetkých škôl zameralo na informácie o spôsobe a organizácii vzdelávania a o možnostiach poskytovania stravy. Následne sa informácie líšili v závislosti od stupňa vzdelávania a týkali sa najmä hodnotenia žiakov, možností navštevovania školského klubu detí, jazykových kurzov, spôsobe dochádzky do školy, materiálno-technickej podpory pre žiakov – odídencov, krúžkovej a mimoškolskej činnosti, ubytovania v okolí školy, ako i možnosti lekárskej starostlivosti. Deti a žiaci – odídenci po začlenení (sa) do vzdelávania absolvovali adaptačné obdobie. Jeho význam si uvedomovalo 96,1 % riaditeľov základných a stredných škôl. Realizovať socializačné a adaptačné aktivity zamerané na prispôsobenie sa novým podmienkam považovali za potrebné dve tretiny riaditeľov materských škôl. Riaditelia sa zhodli, že dĺžka adaptačného obdobia je veľmi individuálna a závisí od mnohých ukazovateľov, ako vek, prežitá traumatická skúsenosť a iné okolnosti. Podľa prieskumu najčastejšie uplatňovanou dĺžkou adaptácie bolo obdobie 1 – 2 týždňov.

Proces zaraďovania a následného vzdelávania detí a žiakov – odídencov predstavoval pre riaditeľov rôzne výzvy. Takmer polovica riaditeľov sa zhodla, že najväčšou výzvou bolo riešenie zvýšených finančných nákladov na vzdelávanie, ako i množstvo s tým súvisiacich administratívnych úkonov. Veľké nedostatky videli v odbornosti a pripravenosti pedagogických zamestnancov na vzdelávanie žiakov – odídencov, ako i v chýbajúcom počte podporného pedagogického personálu. Ďalšou výzvou pre riaditeľov bolo i prekonávanie komunikačných bariér. Väčšina riaditeľov stredných a materských škôl uviedla, že negatívne situácie v súvislosti so zaradením detí a žiakov – odídencov neriešili. Takmer pätina riaditeľov základných škôl (17,1 %) však priznala, že problémy sa vyskytli. Najčastejšie išlo o situácie, ktoré boli spôsobené jazykovou bariérou (15,0 %), ale aj nevhodným správaním a nedisciplinovanosťou žiakov – odídencov. V ojedinelých prípadoch riaditelia zaznamenali i slovné spory ukrajinských žiakov navzájom a medzi ukrajinskými a ruskými žiakmi. Tri základné školy zaregistrovali aj výskyt šikanovania.

Proces vzdelávania žiakov na väčšine škôl zahŕňal podporné aktivity zamerané na prekonanie jazykovej bariéry a ich začlenenie do vzdelávacieho procesu. Väčšina riaditeľov škôl deklarovala, že sa na príchod žiakov z Ukrajiny pripravovala ako na úrovni školy (94,5 %), tak i na úrovni triednych kolektívov (85,4 %). Podľa stupňa vzdelávania sa zamerali na rôzne aktivity. Materské školy sa venovali predovšetkým úprave prostredia, dve tretiny riaditeľov základných škôl sa zameralo na vypracovanie materiálov a formulárov v materinskom jazyku, posilňovanie multikultúrnej výchovy a na úpravu školských priestorov. Polovica riaditeľov stredných škôl zamerala podporné opatrenia na odstránenie jazykovej bariéry a posilnenie prierezovej témy multikultúrna výchova. Podpora vo výchovno-vzdelávacom procese bola podľa riaditeľov smerovaná k individuálnemu prístupu k žiakom (nielen ukrajinským), tímovej spolupráci a rovesníckemu učeniu. Riaditelia deklarovali, že ukrajinským žiakom bola poskytnutá možnosť individuálneho doučovania, ktorú v prípade základných škôl poskytovala takmer polovica škôl (44,6 %). Približne v tretine opýtaných základných škôl (34,2 %) a takmer v polovici stredných škôl (43,9 %) sa žiaci – odídenci učili štandardne v triedach bez úpravy výchovno-vzdelávacích plánov a foriem vzdelávania. Necelá tretina riaditeľov ZŠ a pätina riaditeľov stredných škôl pre žiakov – odídencov prispôsobila vzdelávanie štátneho jazyka. Individuálne výchovno-vzdelávacie plány vyučovania slovenského jazyka a literatúry poskytlo 10,0 % základných a stredných škôl. Najvýznamnejšiu úlohu pri začleňovaní žiakov – odídencov zohrával školský podporný tím. Pozíciu

³ Len 7 riaditeľov ZŠ (2,9 %) deklarovalo, že zriadilo samostatnú triedu pre ukrajinských žiakov.

adaptačného koordinátora vytvorilo však iba 7,5 % oslovených škôl a tlmočníka 20,7 % škôl. Pedagógovia takmer všetkých monitorovaných subjektov hodnotili ukrajinských žiakov podľa odporúčaní MŠVVaŠ SR formatívne. Takisto väčšina škôl zabezpečila funkčný spôsob komunikácie so zákonnými zástupcami žiakov, ktorý sa najčastejšie realizoval elektronicky.

Takmer tri štvrtiny základných a stredných škôl (73,0 %) realizovalo jazykové kurzy na odstránenie jazykových bariér ukrajinských žiakov. Kurzy väčšinou zabezpečovali interní učitelia. V sledovaných subjektoch sa ich zúčastňovalo 70,6 % zo všetkých ukrajinských žiakov. Najčastejšími dôvodmi, prečo žiaci o jazykové kurzy nemali záujem, bol čas ich realizácie, ktorý kolidoval s časom online vzdelávania organizovaného pedagógmi priamo z Ukrajiny, únava žiakov v popoludňajších hodinách alebo preferencia individuálneho učenia sa. Riaditelia poukazovali v súvislosti so zabezpečením jazykového kurzu na viaceré problémy. Riešili finančné a administratívne zabezpečenie kurzov, personálne (preťaženosť, nedostatok a nepripravenosť pedagógov, ktorí by kurz mohli viesť) a materiálne problémy (nedostatok odbornej literatúry a materiálov zo SJL pre cudzincov), ako i nedostatok skúseností s vedením takýchto kurzov.

Školám pri zaradovaní a vzdelávaní žiakov – odídencom rôznou mierou poskytovali legislatívnu, finančnú a metodickú pomoc MŠVVaŠ SR, zriaďovatelia, RÚŠS, ŠPÚ, MPC, VÚDPaP, CPPPaP a rôzne iné organizácie. Legislatívnu podporu školám zabezpečovalo MŠVVaŠ SR. Najvýraznejšiu metodickú podporu poskytli ŠPÚ a MPC, ktorú využívali viac ako dve tretiny škôl. Na druhej strane metodickú podporu VÚDPaP využívalo iba 38,1 % škôl a poradenskú činnosť CPPPaP tretina škôl (36,0 %), čo je do značnej miery odrazom špecifických potrieb jednotlivých škôl. Podľa zistení Štátnej školskej inšpekcie najmenej 34,8 % škôl nedostalo od zriaďovateľa ani od RÚŠS žiadnu pomoc.

1 ÚVOD

Vojnový konflikt na Ukrajine spôsobil mohutnú utečeneckú krízu a Slovensko ako bezprostredný sused Ukrajiny sa stalo pre časť odchádzajúcich ľudí z Ukrajiny útočiskom a dočasným domovom. Z dostupných štatistík je zrejmé, že utečencov tvoria najmä matky s deťmi. Ich prítomnosť na území štátu vyvoláva množstvo celospoločenských otázok a mnohé z nich súvisia so zabezpečením vzdelávania pre deti odídencov. Stav počtu detí odídencov, ako aj ich zaradenie do vzdelávacieho systému sú pravidelne monitorované a sú súčasťou rezortných dát. Z nich možno poukázať na to, že **približne polovica detí odídencov zatiaľ o zaradenie nepožiadala**. Vzhľadom na vyvíjajúcu sa medzinárodnú situáciu je však predpoklad, že počet detí odídencov, ktorí budú žiadať o zaradenie do školy, môže k nasledujúcemu školskému roku narásť. Dlhodobé vzdelávanie detí odídencov vytvára na vzdelávací systém tlak v podobe finančného, personálneho a materiálno-technického zabezpečenia, prekonávania komunikačných bariér, intervencie zameranej na vyrovnanie sa so stresovou situáciou a mnohé iné otázky. Škola v tomto zohráva nezastupiteľnú úlohu stabilizačného prvku.

Štátna školská inšpekcia sa rozhodla reagovať na novovzniknutú situáciu a poskytnúť verejnosti reálny obraz o stave pripravenosti slovenských škôl na zaradenie a vzdelávanie. Na základe zistení môžeme konštatovať, že školy na Slovensku **operatívne a ústretovo reagujú** na aktuálne nepriaznivú situáciu a napomáhajú zaradeniu ukrajinských detí a žiakov do procesu výchovy a vzdelávania. Ambíciou Štátnej školskej inšpekcie je prispieť zisteniami k rozhodovacím procesom na úrovni štátu, ako i odporúčaniami inšpirovať riaditeľov škôl pri riešení integrácie detí odídencov do vzdelávania. V správe predkladáme **výsledky zistení z telefonického prieskumu**, ktorý bol realizovaný v mesiacoch apríl až máj 2022 vo vybraných materských, základných a stredných školách, ktoré vzdelávajú deti odídencov. Zameriavame sa nielen na proces ich zaradenia do vzdelávania, ale i podporné aktivity a mechanizmy na úrovni školy, štátu, ako i organizácií v oblasti školstva, ktoré napomáhajú eliminovaniu jazykovej a sociálnej bariéry a umožňujú ich integráciu.

1.1 Východiskový stav zaradenia a vzdelávania detí a žiakov – odídencov

Od vypuknutia vojnového konfliktu na Ukrajine prichádzajú na územie Slovenska denne žiadatelia o azyl alebo dočasné útočisko. I napriek tomu, že sa imigračná vlna ustálila, je dôležité konštatovať, že k 19. 05. 2022 bolo na Slovensku 31 301 detí so žiadosťou o dočasné útočisko na území SR. Z nich **22 511 bolo vo veku plnenia povinného predprimárneho vzdelávania a povinnej školskej dochádzky** (Tabuľka 1).

TABUĽKA 1 Počet osôb so žiadosťou o dočasné útočisko na území SR podľa veku k 19. 5. 2022

vek	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	spolu
počet	1 792	1 895	1 958	2 063	2 053	1 892	1 932	1 885	1 892	1 789	1 703	1 657	22 511

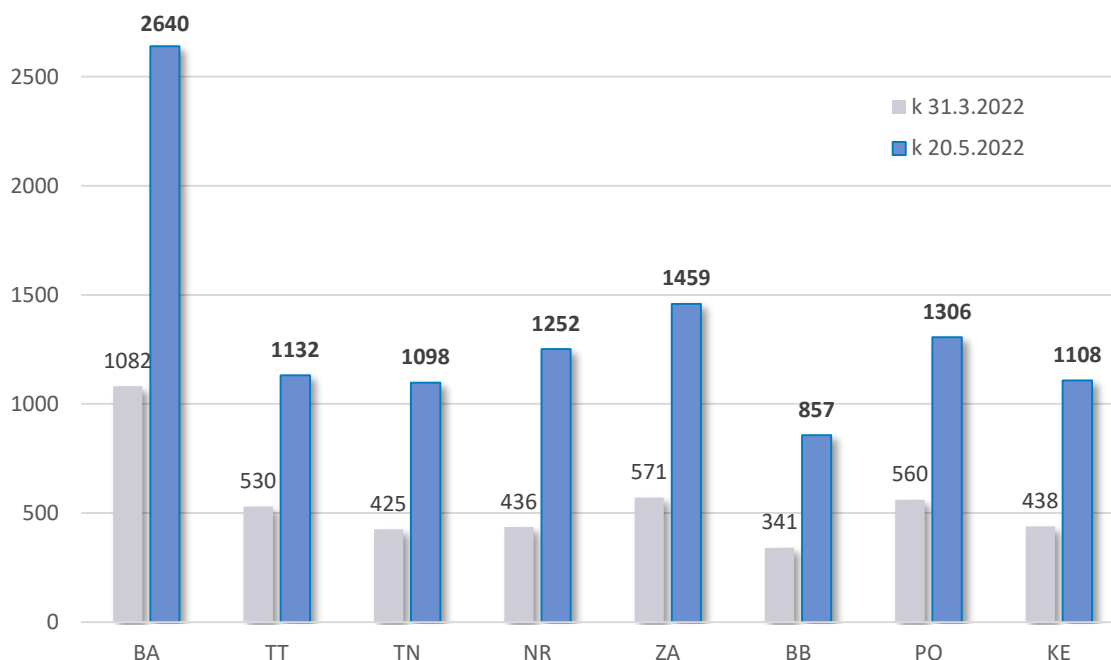
(Spracované podľa zdrojov MV SR)

Podľa údajov rezortu školstva bolo k 31. 03. 2022 zaradených do vzdelávania vo všetkých druhoch škôl **4 383** žiakov z Ukrajiny a toto číslo sa k 20. 05. 2022 zvýšilo na **10 852** žiakov. Podiel zaradených detí vo veku povinnej školskej dochádzky tak odhadujeme na zhruba polovicu⁴. Rozmiestnenie žiakov

⁴ Podiel začlenených detí vo veku povinnej školskej dochádzky (PŠD) nie je možné presne určiť vzhľadom na to, že do škôl sú zaraďované aj ukrajinské deti vo veku nižšom alebo vyššom ako vek PŠD na Slovensku. Takisto platí, že mobilita ukrajinských detí ovplyvňuje zistenie presného aktuálneho stavu detí v školách. Počet detí sa mení z dôvodu pokračujúcej imigrácie, ale zároveň aj emigrácie späť na Ukrajinu alebo do iných krajín.

v jednotlivých krajoch Slovenska dokumentuje *Graf 1*, ktorý poukazuje na výrazný nárast počtu detí a žiakov – odídencom vo všetkých krajoch, najmä v Bratislavskom.

GRAF 1 Počet zaradených detí a žiakov – odídencom do materských, základných a stredných škôl v krajoch Slovenska

(Spracované podľa zdrojov MŠVVaŠ SR)

Zámerom telefonického prieskumu bolo zistiť, ako školy aplikovali a dodržiavali legislatívu, ako i usmernenia MŠVVaŠ SR pri zaraďovaní detí a žiakov – odídencom. Aktuálny právny stav zabezpečuje deťom a žiakom odídeným z Ukrajiny poskytovanie výchovy a vzdelávania, ubytovania a stravovania v školách za tých istých podmienok ako občanom Slovenskej republiky. Povinnosť zaradenia detí odídencom do vzdelávania v materských, základných, ako i stredných školách ukladá § 146 školského zákona. Ide o zaradenie bez rozhodovania o prijatí, pričom žiak je zaradený na základe predloženia dokladu preukazujúceho začatie konania o poskytnutie dočasného útočiska alebo azylu. Ďalším kritériom bolo predloženie potvrdenia o zdravotnej spôsobilosti dieťaťa. Vzhľadom na humanitárnu krízu MŠVVaŠ SR odporúča, aby riaditeľ školy vo vzťahu k deťom z Ukrajiny konal bezodkladne (t. j. nie až v lehote troch mesiacov ako ustanovuje zákon). Podľa školského zákona zaraďuje riaditeľ školy žiakov do príslušného ročníka po zistení úrovne ich doterajšieho vzdelania a ovládania štátneho jazyka. Zákon následne umožňuje z dôvodu nedostatočného ovládania štátneho jazyka zaradiť dieťa podmienene do príslušného ročníka podľa veku. Podľa tohto zákona školy pre deti cudzincov na odstránenie jazykových bariér organizujú základné a rozširujúce kurzy štátneho jazyka. Organizačne aj finančne zabezpečuje jazykové kurzy cudzincov s povoleným pobytom na území Slovenskej republiky príslušný regionálny úrad školskej správy v spolupráci s orgánmi územnej samosprávy. Samotná realizácia kurzov prebieha v školách.

Ďalším zámerom prieskumu bolo zistiť, ako školy realizovali odporúčania a metodické pokyny. Metodický rámec vzdelávania detí odídencom operatívne poskytoval školám ŠPÚ, ktorý vytváral pre školy metodické usmernenia, materiály a organizoval webináre. Vzdelávaniu pedagógov sa venovalo i MPC. So žiadosťou o podporu sa školy mohli obracať na CPPPaP a VÚDPaP.

Ako sa uvádza v metodických pokynoch ŠPÚ, po nástupe žiaka – cudzinca do školy je potrebné poskytnúť mu určitý čas, aby sa adaptoval na nové prostredie a podmienky. Adaptačná doba by mala

trvať aspoň tri mesiace. Odporúča sa na príchod žiaka pripraviť triedne kolektívy, ako i priestory školy a potrebné formuláre a materiály v materinskom jazyku žiaka. Ďalej sa odporúča vymedziť pozíciu adaptačného koordinátora a patróna (prideleného slovenského žiaka), prípadne prizvať tlmočníka a aktívne spolupracovať s rodičmi žiaka. Pri hodnotení žiakov – odídencom sa odporúča postupovať ako pri hodnotení žiakov po prestupe na školu s iným vyučovacím jazykom.⁵

1.2 Ciele prieskumu

Štátna školská inšpekcia v termíne **od 18. 04. 2022 do 13. 05. 2022** realizovala telefonický prieskum s riaditeľmi vybraných materských, základných, ako i stredných škôl. Školy boli vybrané na základe jednotného kritéria, ktorým bol **počet zaradených detí a žiakov – odídencom do vzdelávania k 31. 03. 2022.**

Hlavný cieľom telefonického prieskumu bolo zistiť stav procesu zaraďovania detí odídencom z Ukrajiny do materských, základných a stredných škôl a pripravenosť škôl na ich vzdelávanie. V rámci monitoringu sa sledovali nasledovné okruhy:

Počty a mobilita detí a žiakov – odídencom

V rámci rozhovorov s riaditeľmi škôl sme sa zamerali na zistenie celkového počtu detí odídencom začlenených do vzdelávania a počtu odídencom k aktuálnemu dátumu.

Proces zaraďovania detí a žiakov – odídencom z Ukrajiny do školy

Čiastkovým cieľom rozhovoru vo všetkých školách bolo zistiť:

- aplikovateľnosť právnych predpisov súvisiacich so vzdelávaním žiakov – odídencom v praxi;
- skúsenosti riaditeľa školy s procesom zaraďovania týchto žiakov do ročníkov a tried (trvanie a kritériá procesu zaraďovania, zabezpečenie adaptačného procesu v škole/v triede, problémy, ktoré školy riešili).

Kurzy štátneho jazyka pre žiakov – odídencom z Ukrajiny

Čiastkovým cieľom rozhovoru v ZŠ a SŠ⁶ bolo zistiť:

- či a ako škola zabezpečuje jazykové kurzy štátneho jazyka;
- ako hodnotí pomoc regionálneho úradu školskej správy;
- aké opatrenia na zefektívnenie kurzov škola navrhuje.

Podporné aktivity pri vzdelávaní detí a žiakov – odídencom

Čiastkovým cieľom rozhovoru vo všetkých školách bolo zistiť:

- pripravenosť škôl na príchod detí a žiakov – odídencom formou poskytovania edukačnej a jazykovej podpory na úrovni školy, ako i na úrovni triedy.

Podporné mechanizmy pre pedagógov a školy

Čiastkovým cieľom rozhovoru vo všetkých školách bolo zistiť:

- stav dostupnosti a prínosu už existujúcich foriem podpory pre školy a pedagogických zamestnancov.

Vzhľadom na špecifiká vzdelávania v jednotlivých typoch škôl, ako i dodržania kontinuity správ Štátnej školskej inšpekcie predkladáme informácie so zistení členené na materské, základné a stredné školy. V závere uvádzame spoločné zistenia v oblasti podporných aktivít pre školy a pedagógov, ako aj odporúčania ŠŠI na úrovni školy, pre zriaďovateľov, ako i na úrovni systému.

⁵ Čl. 11 ods. 1 – 4 Metodického pokynu č. 22/2011 na hodnotenie žiakov základnej školy

⁶ Jazykové kurzy v MŠ v dotazníku zisťované neboli.

1.3 Charakteristika škôl zaradených do prieskumu

Materské školy

Zo všetkých MŠ registrovaných v sieti škôl a školských zariadení, ktoré vzdelávali deti odídencom, boli vybrané tie školy, ktoré k 31. 03. 2022 zaradili **minimálne 3 deti – odídencom** (Tabuľka 2).

K 31. 03. 2022 podiel MŠ registrovaných v sieti škôl, ktoré prijali aspoň jedno dieťa – odídencu, bol **7,6 %**. Najvyšší podiel dotknutých škôl, ktoré začlenili aspoň jedno dieťa – odídencu, bol v Bratislavskom kraji (15,1 %) a v Trenčianskom kraji (11 %). Telefonický prieskum bol tak realizovaný na **19,3 %** MŠ, ktoré vzdelávali deti – odídencom. Na základe tohto kritéria sme zrealizovali prieskum v štvrtine MŠ v Bratislavskom kraji a v päťtine dotknutých škôl Trnavského, Košického a Prešovského kraja. V ostatných krajoch bola do prieskumu zaradená menej ako pätina MŠ. V čase prieskumu bolo na monitorovaných školách **234 detí – odídencom, z toho 90 vo veku povinného predprimárneho vzdelávania**.

TABUĽKA 2 Prehľad počtu materských škôl s deťmi – odídenkami

KRAJ	CELKOVÝ POČET MŠ K 15. 9. 2021	MŠ S ODÍDENCAMI K 31. 3. 2022		MŠ V TELEPRIESKUME 18. 4. – 13. 5. 2022	
		Počet MŠ	% MŠ	Počet MŠ	% MŠ s odídenkami
Bratislavský	311	47	15,1 %	12	25,5 %
Trnavský	317	25	7,9 %	5	20,0 %
Trenčiansky	300	33	11,0 %	6	18,2 %
Nitriansky	433	21	4,8 %	3	14,3 %
Žilinský	396	35	8,8 %	5	14,3 %
Banskobystrický	392	20	5,1 %	3	15,0 %
Prešovský	565	27	4,8 %	6	22,2 %
Košický	491	35	7,1 %	7	20,0 %
Slovenská republika	3 205	243	7,6 %	47	19,3 %

Základné školy

Zo všetkých ZŠ, ktoré vzdelávali žiakov – odídencom, boli do prieskumu zaradené tie, kde vzdelávali **minimálne 5 žiakov – odídencom** (Tabuľka 3).

K 31. 03. 2022 podiel ZŠ, ktoré prijali aspoň jedno dieťa – odídencu, bol **21,5 %**. Najvyšší podiel dotknutých škôl, ktoré začlenili aspoň jedno dieťa – odídencu, bol v Bratislavskom kraji (49,9 %). Telefonický prieskum bol realizovaný na ZŠ na Slovensku, ktoré v sledovanom termíne zaradili žiakov – odídencom podľa stanovených kritérií, čo predstavovalo **47,6 % ZŠ**. Prieskumu sa zúčastnili dve tretiny dotknutých ZŠ v Bratislavskom kraji, v ostatných krajoch sa prieskum realizoval takmer v polovici všetkých ZŠ so žiakmi – odídenkami. V čase prieskumu bolo v monitorovaných školách **3 819 žiakov – odídencom**.

TABUĽKA 3 Prehľad počtu základných škôl so žiakmi – odídencami

KRAJ	CELKOVÝ POČET ZŠ K 15. 9. 2021	ZŠ S ODÍDENCAMI K 31. 3. 2022		ZŠ V TELEPRIESKUME 18. 4. – 13. 5. 2022	
		Počet ZŠ	% ZŠ	Počet ZŠ	% ZŠ s odídencami
Bratislavský	196	90	49,9 %	56	62,2 %
Trnavský	240	67	27,9 %	31	46,3 %
Trenčiansky	207	55	26,6 %	28	50,9 %
Nitriansky	313	59	18,8 %	21	35,6 %
Žilinský	285	74	26,0 %	34	45,9 %
Banskobystrický	303	45	14,9 %	22	48,9 %
Prešovský	442	63	14,3 %	25	39,7 %
Košický	357	51	14,3 %	23	45,1 %
Slovenská republika	2 343	504	21,5 %	240	47,6 %

Stredné školy

Zo všetkých SŠ, ktoré vzdelávali žiakov – odídenčov, boli do prieskumu zaradené tie, kde vzdelávali **minimálne 3 žiakov – odídenčov** (Tabuľka 4).

K 31. 03. 2022 podiel SŠ, ktoré prijali aspoň jedného žiaka – odídencu, bol **17,2 %**. Najvyšší podiel dotknutých škôl, ktoré začlenili aspoň jedného žiaka – odídencu, bol v Trnavskom (28,6 %) a Trenčianskom kraji (26,4 %). Do prieskumu podľa uvedeného kritéria bolo zaradených **35,3 %** SŠ, ktoré v sledovanom období zaradili žiakov – odídenčov. Najväčší podiel do prieskumu zaradených SŠ bol v Košickom a Nitrianskom kraji, v ktorých bola do prieskumu zaradená polovica SŠ so žiakmi – odídencami.

V čase prieskumu bolo na monitorovaných školách **264 žiakov – odídenčov**.

TABUĽKA 4 Prehľad počtu stredných škôl so žiakmi – odídencami

KRAJ	CELKOVÝ POČET SŠ K 15. 9. 2021	SŠ S ODÍDENCAMI K 31. 3. 2022		SŠ V TELEPRIESKUME 18. 4. – 13. 5. 2022	
		Počet SŠ	% SŠ	Počet SŠ	% SŠ
Bratislavský	102	24	23,5 %	10	41,7 %
Trnavský	63	18	28,6 %	6	33,3 %
Trenčiansky	53	14	26,4 %	4	28,6 %
Nitriansky	81	8	9,9 %	4	50,0 %
Žilinský	88	13	14,8 %	4	30,8 %
Banskobystrický	88	10	11,4 %	4	40,0 %
Prešovský	102	16	15,7 %	2	12,5 %
Košický	97	13	13,4 %	7	53,8 %
Slovenská republika	674	116	17,2 %	41	35,3 %

2 MATERSKÉ ŠKOLY

2.1 Počty a mobilita detí – odídencov

Telefonického prieskumu sa zúčastnilo **47** riaditeľov MŠ registrovaných v sieti škôl vo všetkých krajoch Slovenska. Kritériom výberu MŠ na telefonický monitoring bolo zaradenie minimálne 3 detí – odídencov. V oslovených školách v čase prieskumu bolo zaradených **234 detí – odídencov**, čo tvorilo **5,0 %** z celkového počtu detí v týchto MŠ. V kategórii detí s povinným predprimárnym vzdelávaním bolo zaradených **90 detí – odídencov** (Tabuľka 5).

TABUĽKA 5 Údaje z telefonického prieskumu o deťoch – odídencoch v monitorovaných materských školách, stav v čase prieskumu

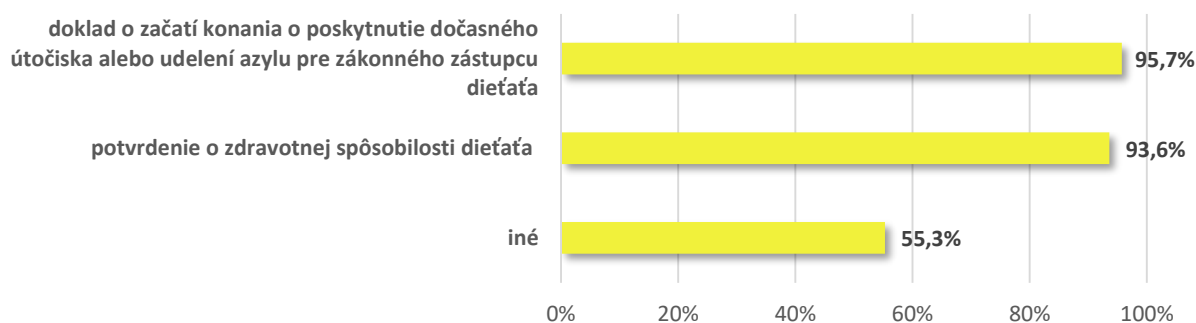
ÚDAJE O DEŤOCH V MATERSKÝCH ŠKOLÁCH	POČTY
Celkový počet detí v MŠ (vrátane detí – odídencov)	4 653
z nich počet detí – odídencov	262
Počet detí – odídencov zúčastňujúcich sa predprimárneho vzdelávania	234
Počet detí – odídencov – adeptov plnenia povinného predprimárneho vzdelávania	90

2.2 Proces zaradenia detí – odídencov do MŠ

Zaradenie detí – odídencov do vzdelávania v materskej škole

V súlade s aktuálnym právnym stavom riaditelia požadovali k zaradeniu dieťaťa – odídencu do príslušnej triedy MŠ (Graf 2) **doklad preukazujúci začatie konania** o poskytnutie dočasného útočiska alebo konania o udelenie azylu zákonným zástupcom dieťaťa (95,7 %), **potvrdenie o zdravotnej spôsobilosti dieťaťa** (93,6 %). Zhruba polovica riaditeľov škôl (55,3 %) požadovala aj iné dokumenty, ako žiadosť zákonného zástupcu o zaradenie dieťaťa – odídencu do MŠ, súhlas so spracovaním osobných údajov, písomné vyhlásenie o bezpríznakosti, doklad totožnosti či korešpondenčnú adresu.

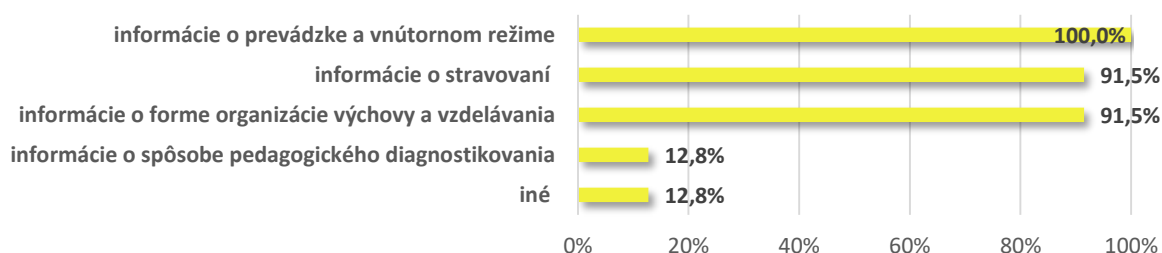
GRAF 2 Požadované doklady pri zaradení dieťa – odídencu do MŠ

Vstupný rozhovor so zákonnými zástupcami považovali všetci riaditelia MŠ za veľmi dôležitý. Mnohí komunikovali so zákonnými zástupcami v anglickom, ruskom i rusínskom jazyku, avšak zákonní zástupcovia detí – odídencov vcelku porozumeli propozíciám o MŠ aj v slovenčine. Poskytnutiu ucelených informácií v dvoch prípadoch (4,3 %) **bránila jazyková bariéra**. V rámci tohto rozhovoru všetci oslovení riaditelia informovali zákonných zástupcov detí – odídencov o **prevádzke a vnútornom režime MŠ**. V prevažnej miere im poskytli informácie týkajúce sa formy **organizácie výchovy a vzdelávania a aj stravovania detí** (91,5 %). Sporadicky prezentovali spôsob hodnotenia dieťaťa záznamom z pedagogického diagnostikovania (12,7 %) (Graf 3).

„Poskytovali sme im informácie o veciach, ktoré bude dieťa v MŠ potrebovať, ako papuče, pyžamo, ale i o spôsobe vybavenia dávok v hmotnej núdzi a o možnostiach hľadania zamestnania.“

GRAF 3 Informácie, ktoré poskytli riaditelia zákonným zástupcom detí – odídencom pri vstupnom rozhovore

Kritériá a časová realizácia zaradenia dieťaťa – odídenca do školy

Odporúčanie MŠVVaŠ SR smerujúce k **bezodkladnému zaradeniu** detí – odídencom operatívne aplikovalo **87,2 %** riaditeľov MŠ. Ojedinele (12,8 %) vzhľadom na reálne možnosti a podmienky či už zákonných zástupcov detí – odídencom, alebo konkrétnej MŠ trvalo zaradenie detí na predprimárne vzdelávanie viac ako tri pracovné dni. Bezodkladnému zaradeniu detí – odídencom **bránili** okrem iného i **priestorové podmienky MŠ** (8,2 %). Čiastočne celý proces zaraďovania obmedzilo i to, že zákonní zástupcovia nepredložili požadované doklady.

Väčšina riaditeľov MŠ (**83 %**) zaradila deti – odídencom do tried najmä **podľa ich veku**. Akceptovali však aj súrodenecké vzťahy detí alebo osobné kontakty s pedagógom.

„Dieťa bolo zaradené do triedy k pani učiteľke, ktorá rodine dieťaťa poskytla prechodné ubytovanie, a teda sa s dieťaťom poznala.“

Štvrtina riaditeľov uviedla zaradenie detí do tried na základe dohody so zákonnými zástupcami (25,5 %). **Samostatná trieda** pre deti – odídencom bola zriadená v Košickom kraji. Pri zaraďovaní detí – odídencom do tried prihliadali riaditelia na aktuálny právny stav, veľkosť a kapacitu MŠ. Viac ako polovica riaditeľov (55,3 %) uplatnila systém 1 až 2 detí zaradených v triede. Ďalší riaditelia zaradili do tried maximálne 4 deti (42,6 %), v jednom prípade boli deti zaradené vo väčšom počte, avšak nie viac ako 50 % z celkového počtu detí v triede. Ojedinele (**10,6 %**) boli deti do tried zaradené **nad stanovený limit určený školským zákonom⁷**.

Výzvy pre školy pri poskytovaní vzdelávania detí – odídencom

Pri neplánovanom opustení stabilného prostredia sa dá pri väčšine detí predpokladať zvýšený výskyt prejavov stresovej záťaže, prípadne aj psychických problémov. Pomoc v tejto oblasti sa zo strany škôl môže poskytnúť počas tzv. **adaptačného obdobia**. Dve tretiny riaditeľov považovalo za potrebné zaviesť adaptačné obdobie, v rámci ktorého realizovali rôznorodé socializačné a adaptačné aktivity. Riaditelia **34 %** MŠ skonštatovali, že **nebolo potrebné realizovať adaptačný proces pre deti**, pretože sa bezproblémovo zaradili do bežného života v MŠ.

Pri poskytovaní predprimárneho vzdelávania detí – odídencom museli riaditelia MŠ operatívne prekonávať a riešiť mnohé výzvy (Graf 4). Poukázali **najmä na nárast finančnej záťaže (29,8 %)** či **administrácie (25,5 %)**. Niektorí (10,6 %) zdôraznili absenciu inkluzívneho tímu. Pätina riaditeľov (21,3 %) neriešila žiadne výzvy. Medzi inými odpoveďami sa objavilo nedostatočné vybavenie didaktickými pomôckami a prekonávanie komunikačnej bariéry.

⁷ Súčet percentuálnych hodnôt v jednotlivých otázkach prieskumu môžu presiahnuť hodnotu 100 v prípade, že riaditelia uvádzali viaceré možnosti.

GRAF 4 Výzvy riešené riaditeľmi MŠ pri poskytovaní predprimárneho vzdelávania deťom – odídencom

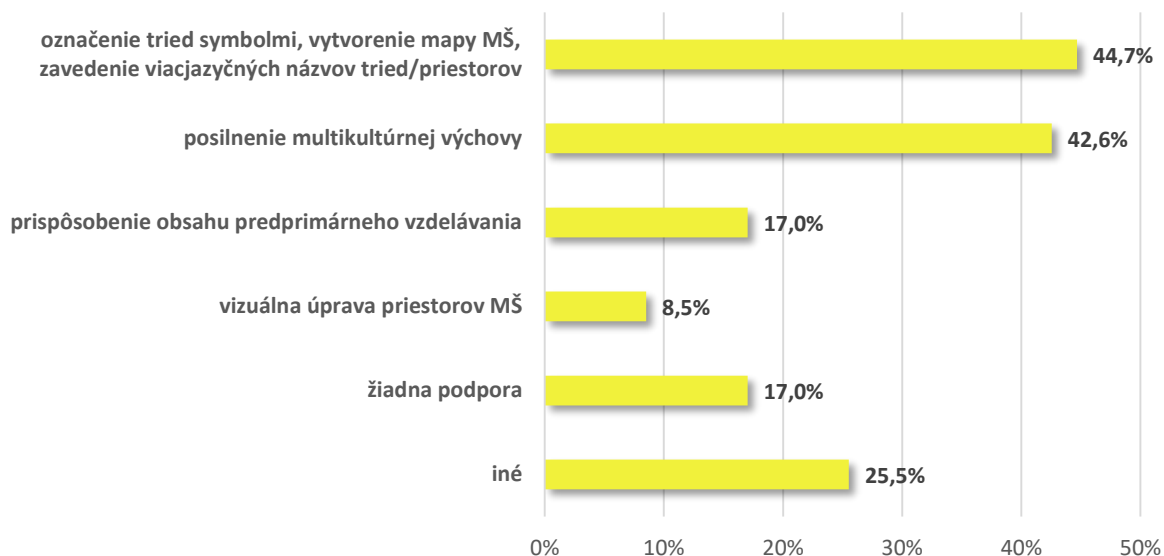
Väčšina riaditeľov problémy so zaradením detí – odídencom nezaznamenala. Ojedinele sa vyskytovala obava slovenských rodičov o neprijatie ich detí do MŠ, v jednom prípade bolo pozorované nevhodné správanie sa slovenských a ukrajinských detí, ktoré vyplývalo najmä zo vzájomného neporozumenia si pri komunikácii.

2.3 Podporné opatrenia pri predprimárnom vzdelávaní detí – odídencom

Podpora deťom – odídencom pri ich začlenení na úrovni školy

Takmer polovica riaditeľov škôl sa zamerala na posilnenie multikultúrnej výchovy (42,6 %) a zabezpečenie prvkov, ktoré podporujú zrkovú orientáciu v priestore (44,7 %). Obsah predprimárneho vzdelávania vzhľadom na výsledky pedagogického diagnostikovania detí – odídencom prispôbilo 17 % škôl a úpravu priestorov zrealizovalo 8,5 % MŠ (Graf 5).

GRAF 5 Podporné opatrenia MŠ pre deti – odídencom na prekonanie jazykovej bariéry a ich začlenenie do vzdelávania

Podpora deťom – odídencom pri ich začlenení na úrovni triednych kolektívov

Významným prvkom v konaní **83 % MŠ** bola dôsledná a citlivá **príprava detí a pedagogických zamestnancov** na príchod detí – odídencom. Ich bezproblémovému začleneniu do procesu edukácie a eliminovaniu jazykovej bariéry napomáhali v 19,2 % MŠ školské podporné alebo intervenčné tímy a prekladatelia.

Pri výchovno-vzdelávacej činnosti kladli učiteľky dôraz na efektívne dorozumievanie sa. Využívali **komunikačné (obrázkové) karty** (51,6 %), prekladač a komunikačné programy v mobile, počítači a na interaktívnej tabuli (Graf 6).

„Pri komunikácii s deťmi používame v triedach digitálne technológie (nainštalovaný prekladač v počítačoch a komunikácia cez interaktívnu tabuľu).“

GRAF 6 Podporné opatrenia na úrovni triednych kolektívov pre deti – odídencom zamerané na prekonanie jazykovej bariéry a ich začlenenie do vzdelávania

V súvislosti s **prekonaním jazykovej bariéry** sa samostatná otázka venovala vytvoreniu nových pozícií na tento účel. Takmer polovica riaditeľov aktuálne nevytvorila žiadnu novú pozíciu súvisiacu so začlenením a prekonaním jazykovej bariéry detí – odídencom. V 15 % MŠ využili skúsenosti podporných tímov a v 23 % boli využití prekladatelia/tlmočníci. Medzi inými odpoveďami riaditelia uvádzali jazykové znalosti učiteliek, pomoc ukrajinských učiteliek a pedagogických asistentiek hovoriacich aj po anglicky či pomocného vychovávateľa, rovesníkov, ako i rodičov.

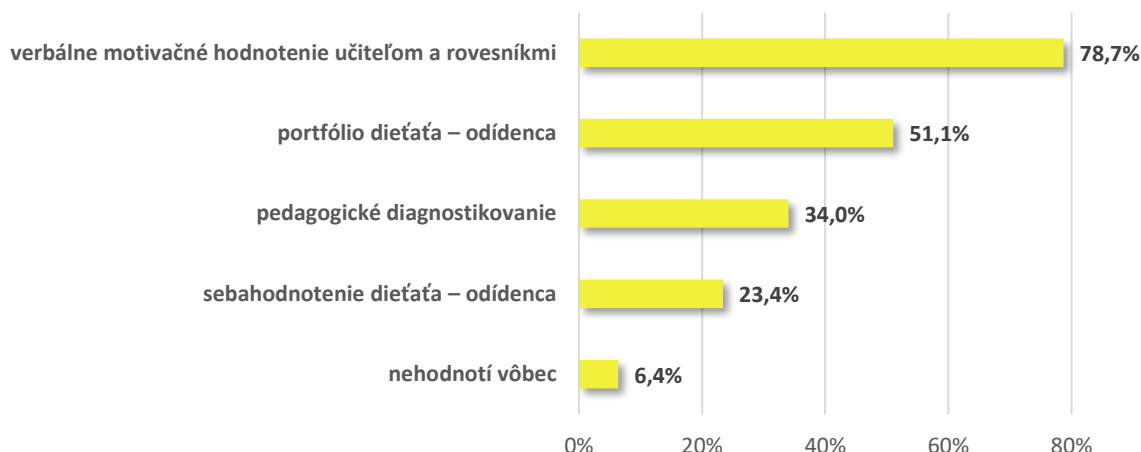
„Deti boli zaradené do samostatnej triedy, v ktorej pôsobia učiteľky z Ukrajiny zaradené zriaďovateľom do pozície odborného zamestnanca do času uznania dokladov o vzdelaní (obe majú ukončené vysokoškolské vzdelanie v oblasti predprimárneho vzdelávania a psychológie).“

„Pomáha nám jedna matka detí z Ukrajiny, ktorá zároveň v prípade potreby aj tlmočí.“

Hodnotenie vzdelávacích výsledkov detí – odídencom

Prístup MŠ k spoznávaniu individuálnych osobitostí jednotlivých detí – odídencom znázorňuje Graf 7. Učiteľky v **78,7 % MŠ** uplatňovali **motivačné slovné hodnotenie** detí – odídencom aj za pomoci slovenských detí a v **51,1 % MŠ** získavali informácie o deťoch **analýzou výsledkov ich tvorivej činnosti** (portfólio). **Monitorovanie** a zaznamenávanie **progresu/regresu detí – odídencom**, identifikovanie oblastí, možností a stratégií na ich efektívnu edukáciu realizovali učitelia v **34 % MŠ**. Podpore sebahodnotenia detí – odídencom venovali pozornosť v 23,4 % MŠ.

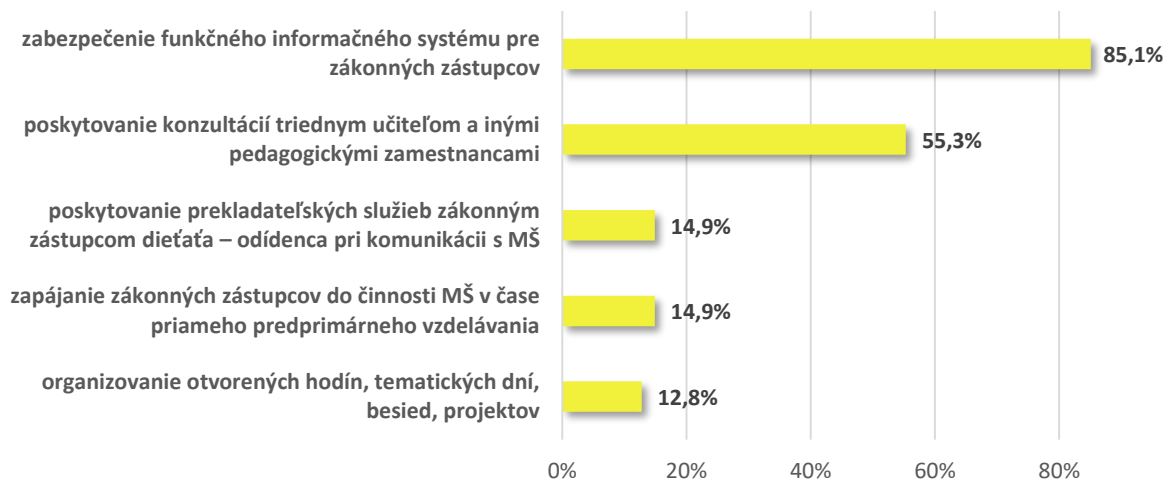
GRAF 7 Možnosti a formy hodnotenia detí – odídenčov v MŠ

Spolupráca MŠ so zákonnými zástupcami detí – odídenčov

Materské školy vzdelávajúce deti – odídenčov aplikovali **rôzne formy spolupráce** s ich zákonnými zástupcami (Graf 8). V prevažnej miere zabezpečili funkčný **informačný systém** (85,1 %), založený na **osobnej komunikácii** a informácie poskytovali aj telefonicky, letákmi, brožúrkami, bannermi alebo prostredníctvom webového sídla či Facebooku školy. Bežnou praxou boli **konzultácie** zákonných zástupcov detí – odídenčov s pedagogickými zamestnancami MŠ, najmä s triednym učiteľom (55,3 %). Niektorí riaditelia (14,9 %) umožnili zákonným zástupcom priamu účasť na výchove a vzdelávaní ich detí alebo cielene zapájali zákonných zástupcov do aktivít MŠ, napr. otvorených hodín, tematických dní, besied, interných projektov (12,8 %). **Prekladateľské a tlmočnické** služby zabezpečilo zákonným zástupcom detí – odídenčov 14,9 % MŠ.

GRAF 8 Formy spolupráce MŠ so zákonnými zástupcami detí – odídenčov

3 ZÁKLADNÉ ŠKOLY

3.1 Počty a mobilita žiakov – odíedencov

Telefonické rozhovory zamerané na pripravenosť ZŠ na zaradenie žiakov – odíedencov do vzdelávania sa realizovali na **240 vybraných školách** vo všetkých krajocho Slovenska. Kritériom výberu základnej školy na telefonický monitoring bolo zaradenie minimálne 5 žiakov – odíedencov. V uvedenom období bolo v oslovených ZŠ do vzdelávania zaradených **1 833 žiakov – odíedencov primárneho vzdelávania** (1. stupeň) a **1 986 žiakov – odíedencov nižšieho stredného vzdelávania** (2. stupeň). Z celkového počtu žiakov oslovených základných škôl tvorili **žiaci – odíedenci 3,6 %**, pričom na 1. stupni bol ich podiel vyšší (3,7 %) ako na 2. stupni (3,5 %). Žiaci – odíedenci sa vyznačujú vyššou mierou mobility. Z realizovaného prieskumu vyplynulo, že 307 žiakov – odíedencov (na 1. stupni 153 a 2. stupni 154 žiakov) po zaradení do škôl vôbec nenastúpilo alebo z nich po čase odišlo (*Tabuľka 6*).

TABUĽKA 6 Údaje z telefonického prieskumu o žiakoch – odíedencoch v monitorovaných základných školách, stav v čase prieskumu

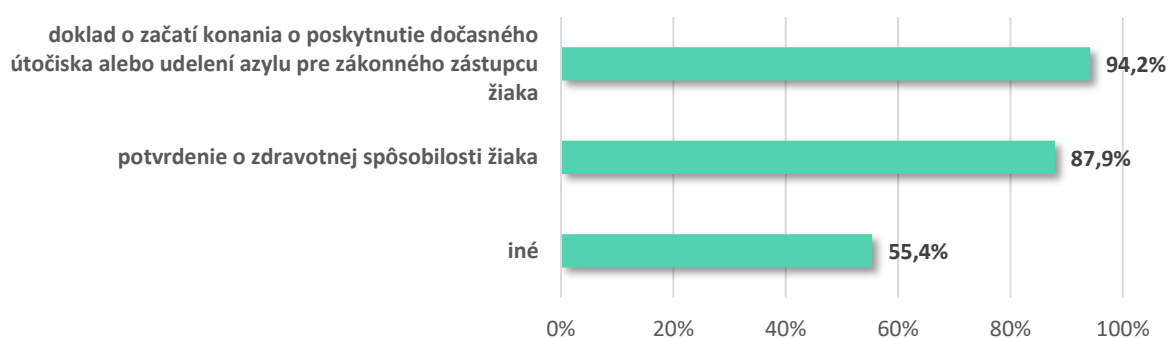
ÚDAJE O ŽIAKOKH ZÁKLADNÝCH ŠKÔL	1. STUPEŇ	2. STUPEŇ	1. A 2. STUPEŇ
Spolu	49 017	56 477	105 494
celkový počet žiakov – odíedencov	1 986	2 140	4 126
z nich aktuálny počet žiakov – odíedencov	1 833	1 986	3 819

3.2 Proces zaradenia žiakov – odíedencov do základnej školy

Zaradenie žiakov – odíedencov do vzdelávania v základnej škole

Z telefonického prieskumu vyplynulo, že takmer všetky ZŠ (**94,2 %**) zaraďovali žiakov – odíedencov podľa usmernenia MŠVVaŠ SR na základe predloženia **dokladu preukazujúceho začatie konania o poskytnutie dočasného útočiska alebo azylu** a doložením **potvrdenia o zdravotnej spôsobilosti** (**87,9 %**) (*Graf 9*).

GRAF 9 Požadované doklady pri zaradení žiaka – odíedenca do ZŠ

Riaditelia škôl vyžadovali okrem spomínaných dokumentov vyplnenie **žiadosti o zaradenie dieťaťa** do školy. Niektoré subjekty požadovali pri zaraďovaní žiakov do ročníkov i **doklad o doterajšom vzdelaní** (vysvedčenia), ak ich žiadateľ mal k dispozícii. Od opatrovníkov alebo sprievodcov žiakov, ktorí prišli na územie SR bez rodičov, požadovali splnomocnenie zákonných zástupcov. Pri vyplňovaní osobného dotazníka žiaka školy žiadali predložiť doklad totožnosti (cestovný pas, rodný list a doklad

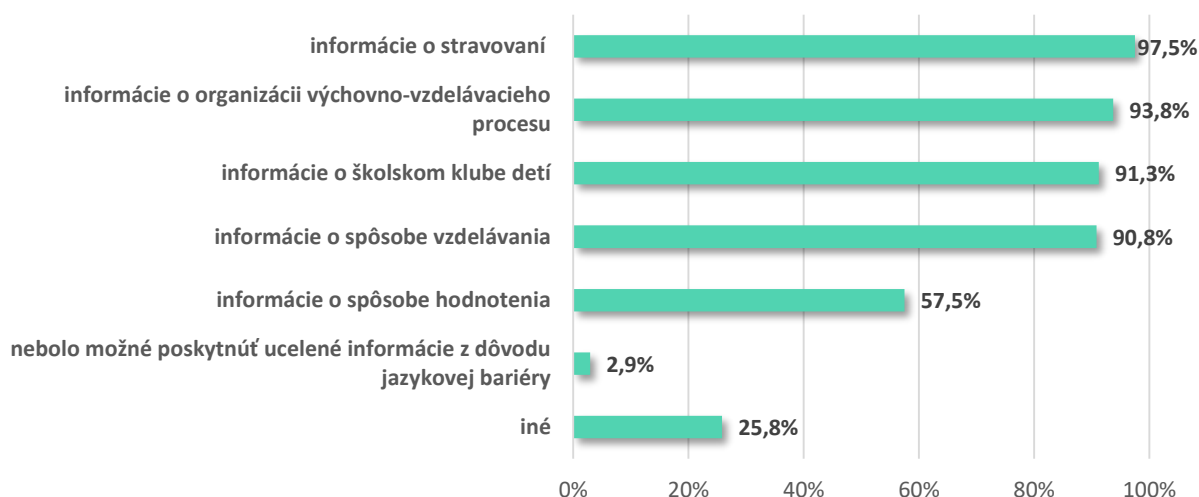
preukazujúci miesto bydliska) a na identifikáciu špeciálnych výchovno-vzdelávacích potrieb žiaka i potvrdenie o jeho zdravotnom znevýhodnení⁸.

Pri **vstupnom rozhovore** riaditelia poskytovali zákonným zástupcom základné informácie o škole, a to o spôsobe vzdelávania (90,8 %), ako i organizácii výchovno-vzdelávacieho procesu (93,8 %). Informovali o možnostiach poskytovania stravy (97,5 %) a navštevovaní ŠKD (91,3 %). Okrem toho poskytovali informácie o možnostiach štúdia na strednej škole, jazykových kurzoch, krúžkovej a mimoškolskej činnosti (CVČ, ZUŠ, športové kluby), o ubytovaní v okolí školy, spôsobe dochádzky do školy, poskytovaní materiálo-technickej podpory pre žiakov – odíedencov a o možnostiach lekárskej starostlivosti.

„Zákonným zástupcom sme pomáhali kontaktovať sa s rôznymi inštitúciami, predovšetkým Úradom práce, sociálnych vecí a rodiny pri vybavovaní pomoci v hmotnej núdzi.“

Z dôvodu jazykovej bariéry 2,9 % škôl malo pri vstupnom rozhovore problémy zabezpečiť kompletné informácie (Graf 10).

GRAF 10 Informácie, ktoré poskytli riaditelia zákonným zástupcom žiakov – odíedencov pri vstupnom rozhovore

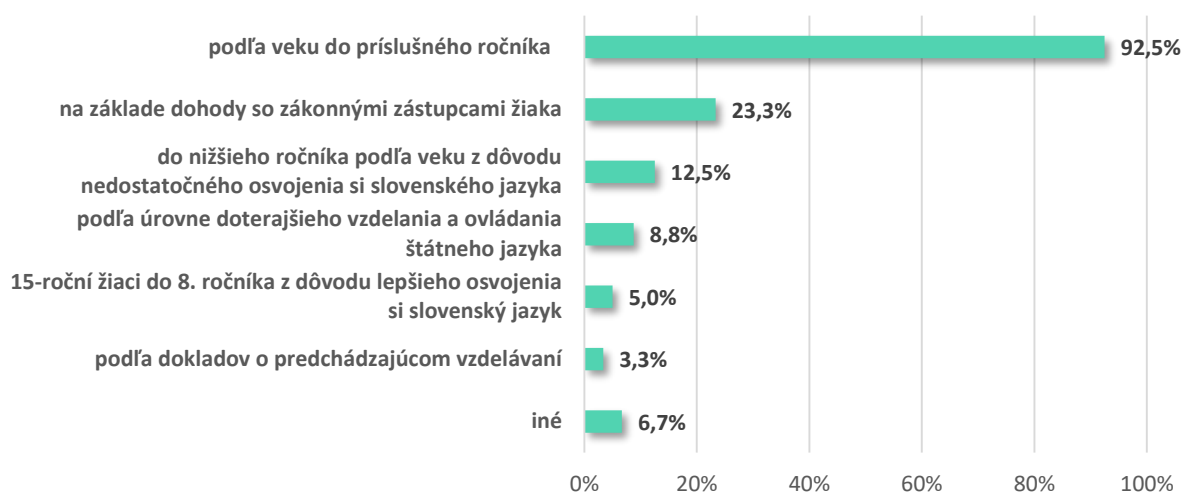

Kritériá a časová realizácia zaradenia dieťaťa – odíedenca do školy

Zo zistení ŠŠI vyplynulo, že **92,1 %** riaditeľov zapojených do prieskumu dodržalo odporúčanie MŠVVaŠ SR a **bezodkladne** zaraďovalo žiakov do školy. Najčastejším dôvodom, prečo zaraďovanie žiaka trvalo dlhšie ako 3 pracovné dni, bolo nepredloženie potvrdenia o zdravotnej spôsobilosti žiaka, prípadne dokladu o začatí konania o poskytnutí dočasného útočiska alebo konania o udelenie azylu. V súlade so školským zákonom väčšina škôl (**92,5 %**) **zaraďovala žiakov do ročníkov podľa veku**. Viac ako pätina riaditeľov uviedla, že pri zaraďovaní postupovali na základe dohody so zákonnými zástupcami. Zo zistenia ŠŠI vyplynulo, že iba 12,5 % riaditeľov deklarovalo, že zaraďovalo žiakov do nižšieho ročníka podľa veku z dôvodu nedostatočného ovládania štátneho jazyka (Graf 11).

⁸ Z ďalších dokumentov rodičia vyplňali žiadosť o zaradenie do školského klubu detí (ŠKD), čestné vyhlásenie o neuplatnení nároku na sumu daňového zvýhodnenia na vyživované dieťa potrebné na zabezpečenie stravy a potvrdenie o poskytnutí pomoci v hmotnej núdzi. Podpisovali písomný súhlas so spracovaním osobných údajov (GDPR) a informovaný súhlas na zaradenie ich dieťaťa do jazykového kurzu.

Graf 11 Kritériá zaradovania žiakov – odídencov do ročníkov

V špeciálnych prípadoch (bilingválne školy) sledovali pri zaradovaní žiakov i úroveň ovládania cudzieho jazyka.

„Všetci žiaci prišli z partnerskej školy Francúzske lýceum v Kyjeve a boli zaradení do ročníka na základe úrovne znalosti francúzskeho jazyka, ktorú sme overovali rozhovorom.“

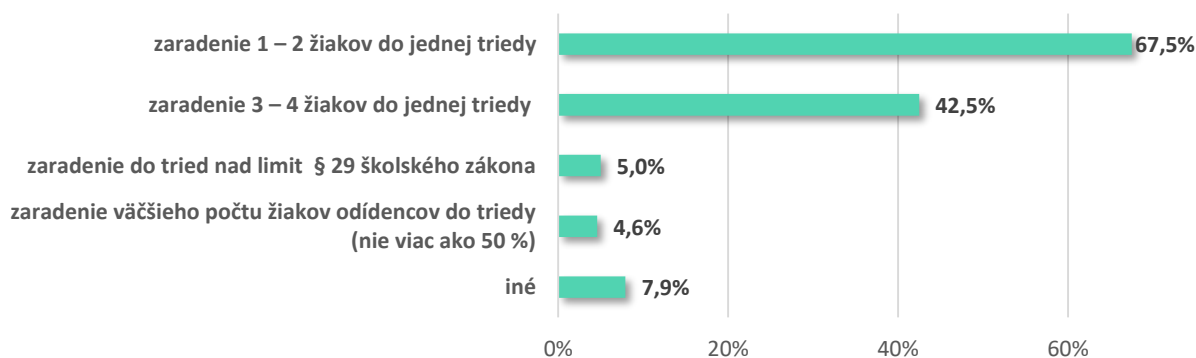
Celkovo bolo zriadených **18** nových tried z dôvodu prijatia žiakov – odídencov, z nich **7 ZŠ** (2,9 %) zriadilo **samostatnú triedu pre žiakov – odídencov** v niektorom z ročníkov.

„Pre všetkých 10 odídencov bola na pokyn riaditeľky po dohode s pedagogickým zborom zriadená ďalšia trieda, v ktorej si žiaci postupne privykali na podmienky vzdelávania a výchovy. Venovali sa im dve učiteľky a asistentka učiteľa, ktoré sa striedali. V poobedňajších hodinách navštevovali školský klub. Po mesiaci sa postupne začali zaraďovať do príslušných ročníkov.“

Pomoc pri zriaďovaní nových tried poskytovali najčastejšie zriaďovatelia, RÚŠS a MŠVVaŠ SR.

Takmer 70 % riaditeľov škôl deklarovalo, že žiaci odídencov boli zaradovaní do tried po 1 – 2 žiakoch (Graf 12). Školy pri ich začleňovaní prihliadali na počet žiakov v jednotlivých triedach v jednom ročníku, na počet chlapcov a dievčat v triede, na prítomnosť iného dieťaťa z Ukrajiny, ktoré navštevovalo školu už dlhšie, prípadne jazykových schopností triedneho učiteľa alebo celkovej klímy triedy.

GRAF 12 Systém zaradovania žiakov – odídencov do tried

Adaptačný proces

Na základe odporúčania MŠVVaŠ SR takmer všetky opýtané školy (**95,8 %**) poskytovali žiakom – odídencom **čas na adaptáciu** na nové prostredie a podmienky vzdelávania sa. V **7 školách** (15,0 %) boli v adaptačnom období vytvorené **samostatné triedy zo žiakov – odídescov** rôzneho veku, pričom neskôr boli žiaci priradení do bežných slovenských tried podľa veku.

Riaditelia škôl uvádzali **rôznu dĺžku adaptačného procesu** v závislosti od psychického stavu jednotlivých žiakov. Niektorí sa začlenili veľmi rýchle v priebehu 1 až 3 dní, **väčšine** adaptácia trvala **1 až 2 týždne**, ostatní sa prispôbili do 1 až 3 mesiacov. Viacerí riaditelia deklarovali, že je to dlhodobý proces, ktorý stále prebieha.

„Počas prvého týždňa mali 3 hodiny denne aktivity so školskou psychologičkou, ktorá ovláda ruský jazyk.“

Zvyčajne sa **adaptačný proces** uskutočnil **bez komplikácií**. Iba niektorí žiaci – odídeni mali ťažkosti s adaptáciou (nepracovali na vyučovaní, neprejavovali záujem o spoluprácu a zbližovanie sa so slovenskými žiakmi, vyslovovali svoju túžbu vrátiť sa späť na Ukrajinu, nenavštevovali kurzy slovenského jazyka). V týchto prípadoch pedagógovia využívali pomoc pedagogických asistentov, špeciálnych pedagógov a školských psychológov alebo umožňovali zákonným zástupcom asistenciu na vyučovaní.

„Do 1. ročníka prišla žiačka s narušenou komunikačnou schopnosťou, matka jej v škole robí asistentku na základe zmluvy o dobrovoľníckej činnosti.“

Výzvy pre školy pri poskytovaní vzdelávania žiakov – odídescov

Prieskum preukázal, že školy pri zabezpečovaní vzdelávania žiakov – odídescov riešili množstvo výziev. Takmer polovica opýtaných riaditeľov deklarovala **zvýšené finančné náklady** spojené so vzdelávaním žiakov – odídescov. Školy sa museli vysporiadať s nezaplatenými poplatkami žiakov – odídescov za obedy a za ŠKD.

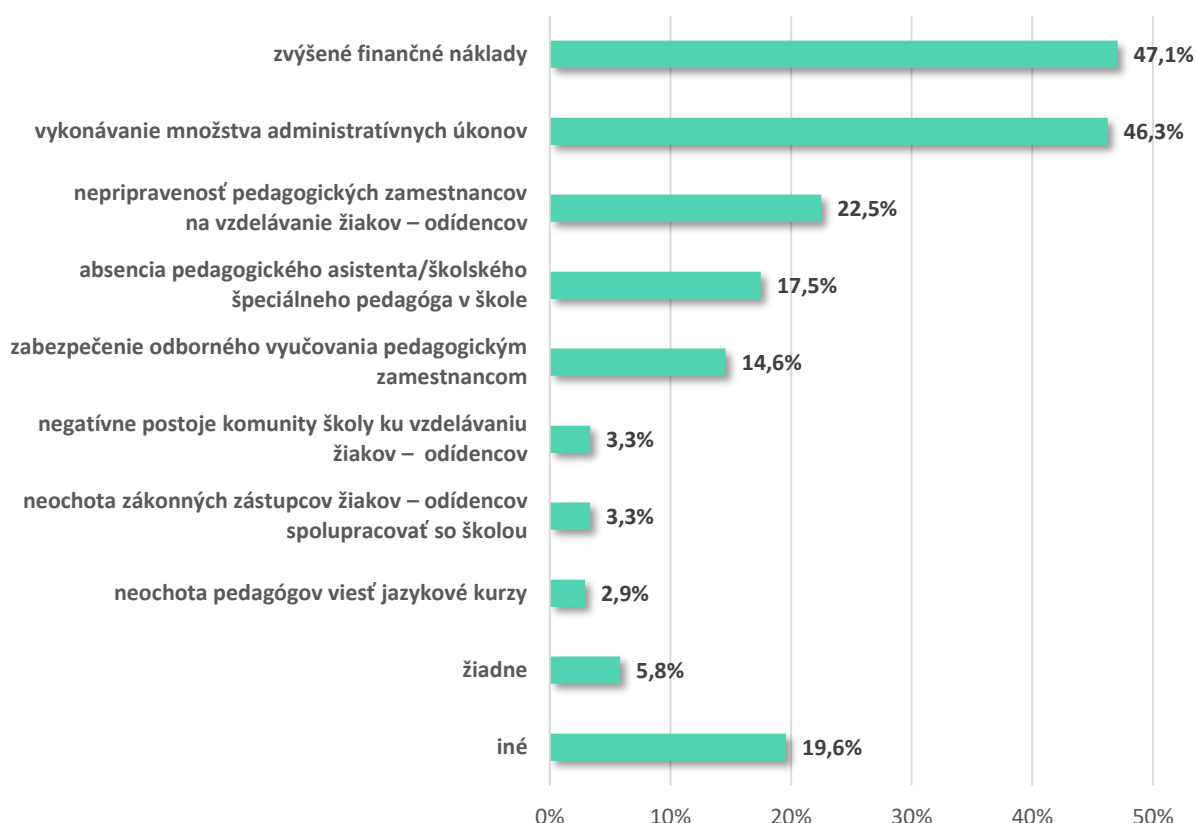
„Zatiaľ nevieme, ako uhradíme obedy 25 deťom, ktorých zákonní zástupcovia nemajú peniaze na zaplatenie. Veľmi veľa pedagógov sa ešte stále doliečuje po covide a nevieme, ako personálne zabezpečíme výuku.“

Zvýšenou záťažou bolo i množstvom **administratívnej práce**. Riaditelia videli veľké **nedostatky v odbornosti a pripravenosti pedagogických zamestnancov** na vzdelávanie žiakov cudzincov, ako i **nedostatok podporného pedagogického personálu**. Niektoré školy uvádzali ako výzvu **prekračovanie noriem v počte žiakov** na triedu a v skupinách (Graf 13).

„Na hodinách informatiky v počítačových miestnostiach máme nedostatočný počet počítačov, na vyučovaní telesnej a športovej výchovy je väčšie riziko vzniku úrazu.“

Problémom bola aj **evidencia dochádzky** žiakov – odídescov spôsobená ich mobilitou, pričom žiaci veľakrát odchádzali zo škôl bez informovania vedenia školy. Niektorí zaradení žiaci – odídeni slovenskú školu nenavštevovali, pretože sa zúčastňovali dištančného vzdelávania realizovaného pedagógmi priamo z Ukrajiny. **Náročná** bola i **komunikácia škôl so zákonnými zástupcami**, ktorí nemali prístup na internet, prípadne vôbec nemali mobil.

GRAF 13 Výzvy riešené riaditeľmi ZŠ pri poskytovaní vzdelávania žiakom – odídencom

Na príchod žiakov z vojnou zasiahnutých oblastí Ukrajiny žiakov i pedagogických zamestnancov ZŠ pripravovali. Viac ako **82,9 % škôl nezaevidovalo žiadne negatívne situácie** v súvislosti s prítomnosťou žiakov – odídencom, ktorí sa bez väčších problémov adaptovali na podmienky slovenských škôl. Avšak v **17,1 % škôl sa problémy vyskytli**. Najčastejšie išlo o situácie, ktoré boli **spôsobené jazykovou bariérou**, ale aj **nevhodným správaním a nedisciplinovanosťou** žiakov z Ukrajiny. V ojedinelých prípadoch riaditelia zaznamenali i slovné **spory** ukrajinských žiakov navzájom a medzi ukrajinskými a ruskými žiakmi, pričom v **7,3 % ZŠ** zaregistrovali i **výskyt šikanovania**.

3.3 Podporné mechanizmy pri vzdelávaní žiakov – odídencom

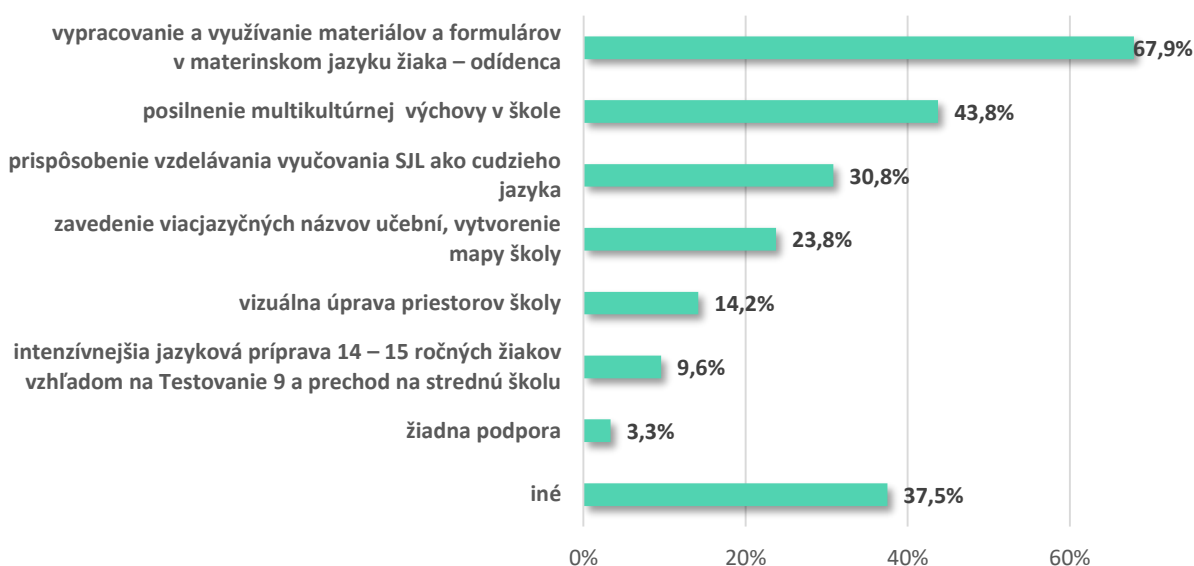
Podpora žiakov – odídencom pri ich začlenení na úrovni školy

Takmer 70 % riaditeľov škôl sa snažilo eliminovať jazykovú bariéru žiakov – odídencom **využívaním**, resp. vypracovávaním **materiálov a formulárov** v ich **materinskom jazyku** (Graf 14). Školy sa na príchod žiakov z Ukrajiny pripravovali najmä posilnením **multikultúrnej výchovy**, ale aj **úpravou školských priestorov** (zavedenie viacjazyčných názvov učební, vytvorenie mapy školy, nástieniek s aktuálnymi témami a informáciami). Z telefonického prieskumu vyplynulo, že iba necelá tretina riaditeľov (**30,8 %**) deklarovala **prispôbenie výučby štátneho jazyka** pre žiakov – odídencom.

„Žiakom – odídencom škola poskytla tablety, v ktorých bol nahratý dokument obsahujúci školský poriadok pretlmočený do ukrajinského jazyka a nainštalovaná aplikácia WocaBee⁹, ktorú uhradila škola.“

⁹ Aplikácia na osvojovanie si slovíčok z cudzieho jazyka.

GRAF 14 Podporné opatrenia ZŠ pre žiakov – odíedencov na prekonanie jazykovej bariéry a ich začlenenie do vzdelávania

Podpora žiakov – odíedencov pri ich začlenení na úrovni triednych kolektívov

V rámci prípravy na príchod žiakov z Ukrajiny viac ako 85 % riaditeľov škôl považovalo za dôležitú **prípravu tried** na prijatie týchto žiakov (Graf 15). V súvislosti s adaptáciou žiakov školy venovali pozornosť **triednickým hodinám (70,4 %)**, ale napríklad aj realizácii **teambuildingových aktivít**, čo uviedla štvrtina riaditeľov. Viac ako 60 % opýtaných ZŠ kladlo dôraz **na rovesnícke učenie** a ukrajinským žiakom zabezpečili **patróna – spolužiaka**, ktorý im bol nápomocný nielen pri adaptácii na nové prostredie, ale i v procese vzdelávania sa.

Viac ako 60 % subjektov využívalo **komunikačné obrázkové karty** a vypracovávali **dvojazyčné učebné materiály**. V iných odpovediach riaditelia uvádzali, že žiaci pracovali s voľne dostupnými elektronickými učebnicami a pracovnými listami v ukrajinskom jazyku, využívali medzinárodnú online spoluprácu s ukrajinskými učiteľmi, online prekladače v mobilných telefónoch alebo v tabletoch, resp. slovensko-ukrajinské slovníky.

„V online priestore spolupracujeme s učiteľkou z ukrajinskej školy, ktorá pripravuje pracovné listy v materinskom jazyku pre žiakov 1. stupňa.“

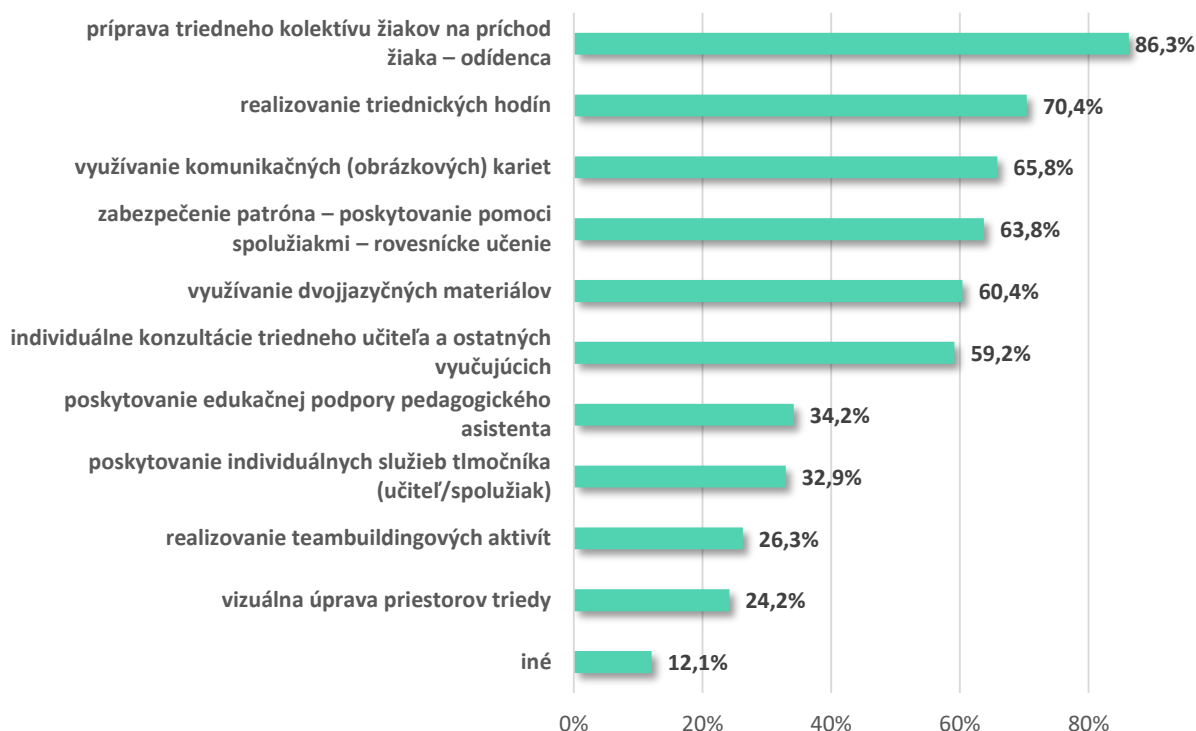
V 60 % opýtaných subjektov ukrajinskí žiaci mali možnosť využívať **individuálne konzultácie triednych učiteľov** a **ostatných učiteľov** školy. Ďalej uvádzali, že žiakom poskytovali možnosť navštevovať školský klub detí a zúčastňovať sa mimoškolských voľnočasových aktivít v skupinách rovesníkov. Niektoré školy pre žiakov 2. stupňa sprístupnili v popoludňajších hodinách miestnosť, kde mohli využívať i odbornú pomoc pedagogických zamestnancov pri príprave na vyučovanie.

„V škole je do 16.00 hod. otvorená študovňa s učiteľom, kde sa môžu odíedenci venovať úlohám, štúdiu alebo požiadať pedagóga o pomoc a vysvetlenie preberaného učiva, ktorému dostatočne neporozumeli.“

Medzi inými odpoveďami riaditelia uvádzali, že počas vyučovacích hodín sa pedagógovia snažili pristupovať individuálne k žiakom – odíedencom. Zaraďovali skupinovú prácu a využívali rovesnícke učenie, aplikovali zážitkové formy vyučovania, aby odbúrali stres a prvotné napätie medzi žiakmi.

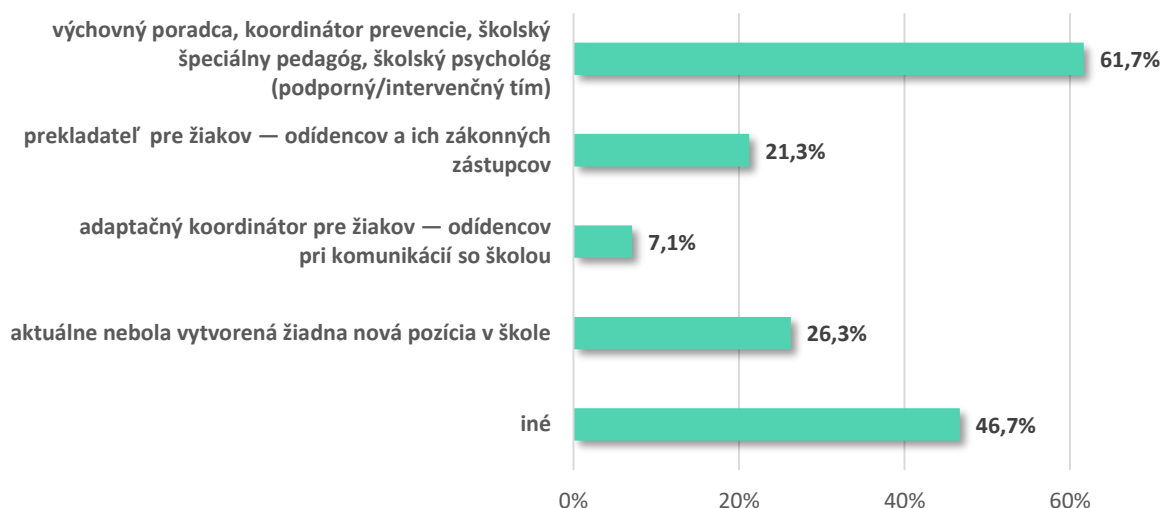
„Pedagógovia často aplikovali zážitkové formy vyučovania – na 1. stupni maľovanie, čítanie slovenských alebo ukrajinských rozprávok, na 2. stupni čítanie kníh o Slovensku.“

GRAF 15 Podporné opatrenia na úrovni triednych kolektívov pre žiakov – odídencom zamerané na prekonanie jazykovej bariéry a ich začlenenie do vzdelávania

Žiakom – odídencom **pomáhali** so začlenením sa do triedneho kolektívu a prekonaním jazykovej bariéry najmä **odborní a pedagogickí zamestnanci**, čo uviedli takmer dve tretiny riaditeľov. Tlmočníci vypomáhali zhruba v 20 % subjektoch. Novú pozíciu **adaptačný koordinátor** pre žiakov – odídencom vytvorilo 7,1 % škôl. Žiaci intenzívne využívali i pomoc triednych učiteľov, vyučujúcich cudzích jazykov (najmä ruského, ukrajinského a anglického), pedagógov a dobrovoľníkov ukrajinského pôvodu, ale aj žiakov z Ukrajiny, ktorí už dlhšie navštevovali slovenské školy a ovládali štátny jazyk (Graf 16).

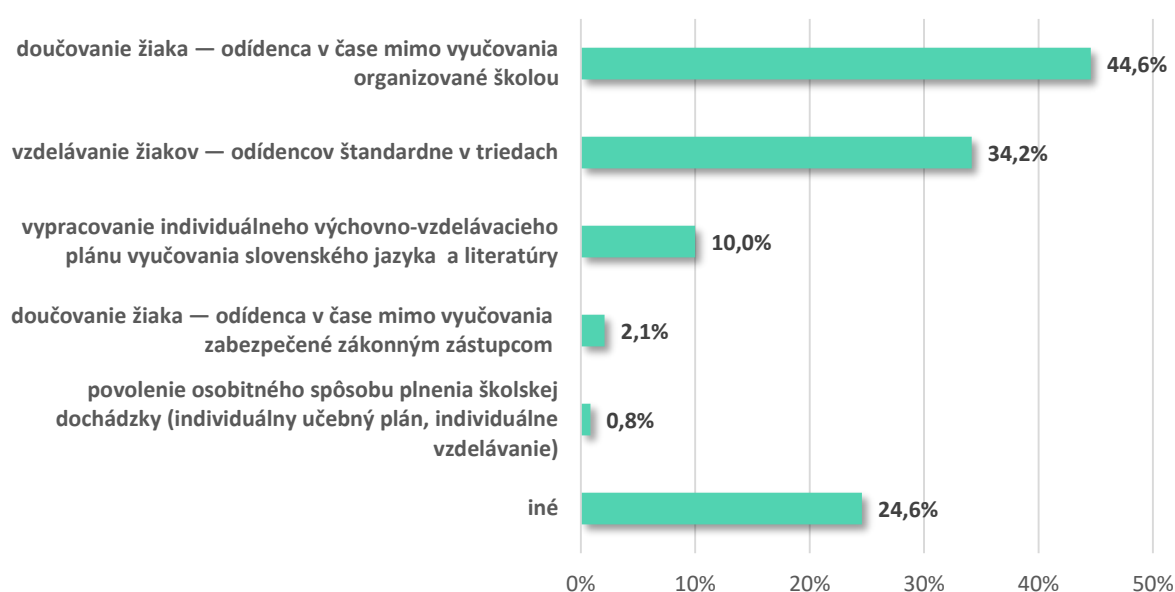
GRAF 16 Pracovné pozície pedagogických a odborných zamestnancov, ktoré pomáhali so začlenením žiakov – odídencom

Zo zistení ŠŠI vyplynulo, že v tretine opýtaných ZŠ sa ukrajinskí žiaci učili **štandardne v triedach** bez možnosti doučovania a úpravy výchovno-vzdelávacích plánov a foriem vzdelávania. 10 % riaditeľov škôl deklarovalo, že pre žiakov – odídenca vypracovali **individuálny výchovno-vzdelávací plán vyučovania štátneho jazyka**. Takmer 45 % riaditeľov uviedlo, že počas adaptačného obdobia škola organizovala pre žiakov – odídenca **doučovanie mimo vyučovania** (Graf 17). Niektoré školy pre ukrajinských žiakov upravili rozvrh.

„Počas prvých 2 týždňov sa žiaci – odídenci učili iba 4 vyučovacie hodiny a 5. vyučovaciu hodinu sa venovali intenzívnej výučbe slovenského jazyka. Po 2 týždňoch prešli na rozvrh bežných slovenských tried.“

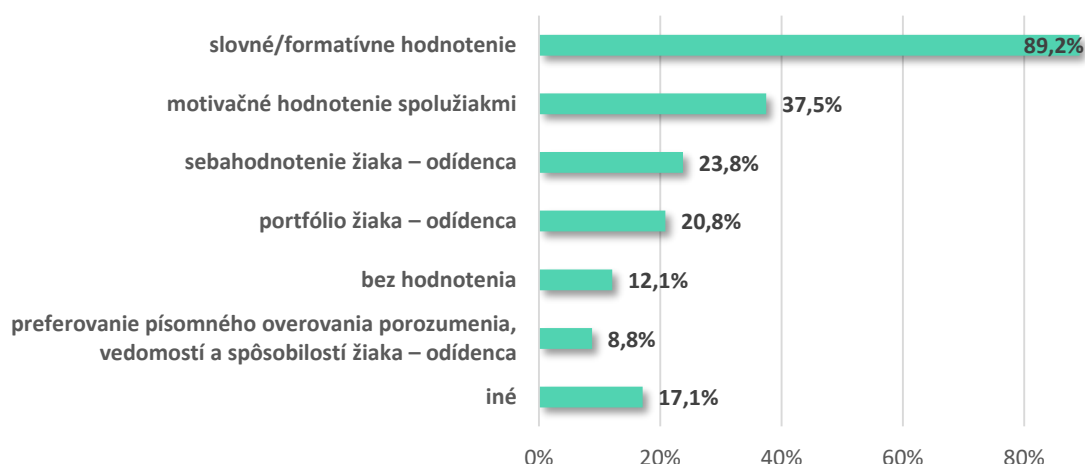
GRAF 17 Možnosti alebo spôsoby vzdelávania, ktoré poskytovala ZŠ pre žiakov – odídenca

Hodnotenie vzdelávacích výsledkov žiakov – odídenca

Z telefonického prieskumu vyplynulo, že študijné výsledky žiakov – odídenca boli posudzované pedagógmi **na základe individuálneho prístupu**. ŠŠI zistila, že pedagógovia v takmer 90 % opýtaných subjektoch hodnotili **formatívne** (Graf 18). Školy sa snažili pravidelne informovať zákonných zástupcov o hodnotení výchovno-vzdelávacích výsledkov ich detí. Viac ako pätina učiteľov využívala i **iné formy motivačných hodnotení** (rovesnícke hodnotenie, sebahodnotenie, analýzu žiackych portfólií). V niektorých prípadoch žiaci – odídenci **neboli vôbec hodnotení** a niektorí boli **klasifikovaní podľa stupnice slovenských škôl**. Učitelia pristúpili ku klasifikácii predmetov na základe požiadavky rodičov ukrajinských žiakov alebo išlo o pozitívnu motivačnú klasifikáciu (žiaci boli hodnotení stupňom 1/výborný). V niektorých školách využívali **kombinované hodnotenie** (slovné i klasifikáciu). V triedach, ktoré boli vytvorené iba z ukrajinských žiakov, boli študijné výsledky motivačne posudzované na základe **ukrajinskej klasifikačnej stupnice**. Žiaci – odídenci na 1. stupni dostávali obrázkové hodnotenie, motivačné pečiatky a nálepky. Viaceré školy potvrdili výborné vzdelávacie výsledky žiakov – odídenca (najmä z matematiky a anglického jazyka).

GRAF 18 Spôsoby priebežného hodnotenia žiakov – odídenčov

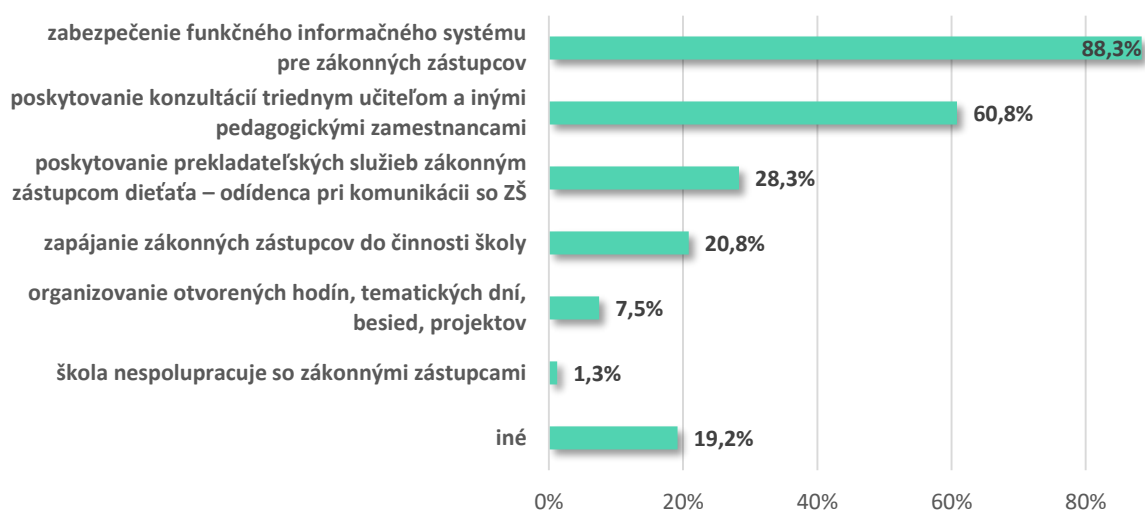

Spolupráca so zákonnými zástupcami žiakov – odídenčov

Prevažná väčšina základných škôl (**88,3 %**) zabezpečila funkčný spôsob komunikácie so zákonnými zástupcami žiakov z Ukrajiny, ktorá sa najčastejšie realizovala elektronicky cez školský informačný systém EduPage, e-mailmi, ale i telefonicky alebo osobnými rozhovormi. Rodičia využívali na kontaktovanie sa so školou i konzultačné hodiny jednotlivých pedagógov (60,8 %). Niektoré školy zorganizovali špeciálne stretnutie pre všetkých zákonných zástupcov ukrajinských žiakov. Podľa vyjadrenia 1,3 % riaditeľov škola nespolupracovala s rodinami odídenčov (Graf 19).

„Škola zorganizovala stretnutie všetkých ukrajinských zákonných zástupcov žiakov – odídenčov s tlmočníkom do ukrajinského jazyka, aj osobitne stretnutie všetkých nových žiakov – odídenčov, aby sa mohli zoznámiť a vzájomne si pomáhať.“

GRAF 19 Spôsoby spolupráce ZŠ so zákonnými zástupcami žiakov – odídenčov

3.4 Jazykové kurzy pre žiakov – odídenčov

ŠŠI zistila, že takmer **75 % opýtaných škôl realizovalo jazykové kurzy** na odstránenie jazykových bariér žiakov z Ukrajiny. V čase konania telefonického prieskumu sa jazykových kurzov zúčastňovalo **2 724 žiakov – odídenčov**, čo predstavovalo 71 % zo všetkých ukrajinských žiakov oslovených

subjektov. Riaditelia uvádzali, že jazykové kurzy personálne väčšinou **zabezpečovali interní učitelia** (67,9 %). Študenti VŠ a učitelia jazykových škôl ich viedli iba v nepatrnej miere. Školám pri realizácii kurzov štátneho jazyka vypomáhali externí učitelia jazykov a dobrovoľníci (učiteľka na materskej dovolenke, učitelia na dôchodku, rodič s pedagogickým vzdelaním a i.). Medzi ostatnými odpoveďami riaditelia uvádzali, že žiaci, ktorí nemali možnosť navštevovať jazykový kurz, si štátny jazyk osvojovali individuálne samoštúdiom alebo vzdelávanie im zabezpečovali zákonní zástupcovia. Niektorí žiaci odídcov o jazykové kurzy neprejavovali záujem.

„Škola mala skúsenosti so vzdelávaním cudzincov z Ukrajiny už v minulosti, v obci žijú ukrajinské rodiny, odídcov boli ubytovaní zväčša u známych, žiaci ovládali slovenský jazyk, nebolo potrebné absolvovať jazykový kurz.“

Najčastejšími dôvodmi, prečo žiaci nemali záujem o jazykové kurzy, bol čas ich realizácie, ktorý kolidoval s časom online vzdelávania organizovaného pedagógmi priamo z Ukrajiny, a únava žiakov v popoludňajších hodinách. Ako ďalšie dôvody nezájmu niektorých starších žiakov 2. stupňa riaditelia uvádzali odmietanie presídlenia z Ukrajiny a uprednostňovanie vzdelávania sa a komunikácie v cudzom jazyku (francúzskom, anglickom) so zámerom pokračovať v štúdiu na školách mimo územia SR. Okrem iného podľa vyjadrení riaditeľov **sa školy pri realizácii jazykových kurzov borili najmä s nedostatočnou skúsenosťou s vyučovaním štátneho jazyka pre cudzincov¹⁰**, administratívnymi problémami pri zriaďovaní kurzov (dlhý schvaľovací proces, nejednotné pokyny týkajúce sa vyúčtovania), nedostatkom učebníc a učebných materiálov na vzdelávanie štátneho jazyka ako cudzieho jazyka.

¹⁰ Už predchádzajúce zistenia ŠŠI odporúčali konkrétne riešenia vyučovania slovenského jazyka ako cudzieho jazyka ([Správa o stave a úrovni výchovy a vzdelávania](#) v školách a školských zariadeniach v Slovenskej republike v školskom roku 2019/2020).

4 STREDNÉ ŠKOLY

4.1 Počty a mobilita žiakov – odíedencov

Telefonický prieskum sa realizoval na **41 SŠ** vo všetkých krajocho Slovenska. Kritériom výberu SŠ na telefonický monitoring bolo zaradenie minimálne 3 žiakov – odíedencov. Počas prieskumu bolo oslovených **30 gymnázií**, v ktorých sa aktuálne vzdelávalo **217 žiakov – odíedencov**. Z celkového počtu žiakov (11 808) oslovených gymnázií tak tvorili **žiaci – odíedenci 1,8 %**, pričom v 5-ročnom (2,3 %) vzdelávacom programe bol ich podiel vyšší ako v 4-ročnom (1,2 %) a v 8-ročnom (1,8 %) vzdelávacom programe (Tabuľka 7).

TABUĽKA 7 Údaje z telefonického prieskumu o žiakoch – odíedencoch v monitorovaných gymnáziách, stav v čase prieskumu

ÚDAJE O ŽIAKOKH GYMNÁZIA	POČTY
Celkový počet žiakov	11 808
Počet žiakov štvorročného vzdelávacieho programu	6 045
celkový počet žiakov – odíedencov	115
z nich aktuálny počet žiakov – odíedencov	111
Počet žiakov päťročného vzdelávacieho programu	2 500
celkový počet žiakov – odíedencov	33
z nich aktuálny počet žiakov – odíedencov	32
Počet žiakov osemročného vzdelávacieho programu	3 263
celkový počet žiakov – odíedencov	82
z nich aktuálny počet žiakov – odíedencov	74

Údaje o počte zaradených žiakov – odíedencov do SOŠ na základe vykonaných telefonických rozhovorov s **11 riaditeľmi SOŠ** dokumentuje Tabuľka 8. Oslovené SOŠ poskytujú učebné, ako i študijné odbory. Z celkového počtu 3 683 žiakov v uvedených SOŠ sa aktuálne vzdelávalo **48 žiakov – odíedencov** a tvorili **1,3 %**.

TABUĽKA 8 Údaje z telefonického prieskumu o žiakoch – odíedencoch v monitorovaných stredných odborných školách, stav v čase prieskumu

ÚDAJE O ŽIAKOKH STREDNEJ ODBORNEJ ŠKOLY	POČTY
Celkový počet žiakov k 13. 5. 2022	3 683
Počet žiakov učebných odborov	341
celkový počet žiakov – odíedencov	3
z nich aktuálny počet žiakov – odíedencov	3
Počet žiakov študijných odborov	3 174
celkový počet žiakov – odíedencov	48
z nich aktuálny počet žiakov – odíedencov	44

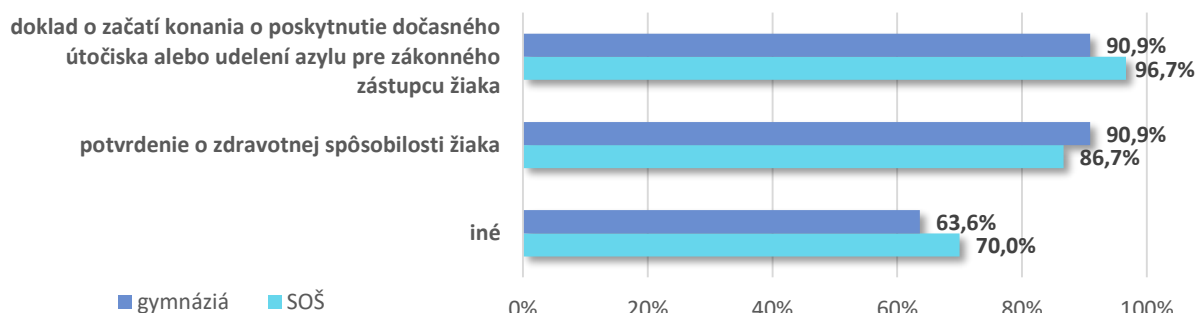
4.2 Proces zaradenia žiakov – odíedencov do strednej školy

Zaradenie žiakov – odíedencov do vzdelávania v SŠ

Z prieskumu vyplynulo, že takmer všetci riaditelia opýtaných gymnázií (**96,7 %**) a stredných odborných škôl (**90,9 %**) zaradili žiakov na základe predloženia dokladu preukazujúceho začatie konania

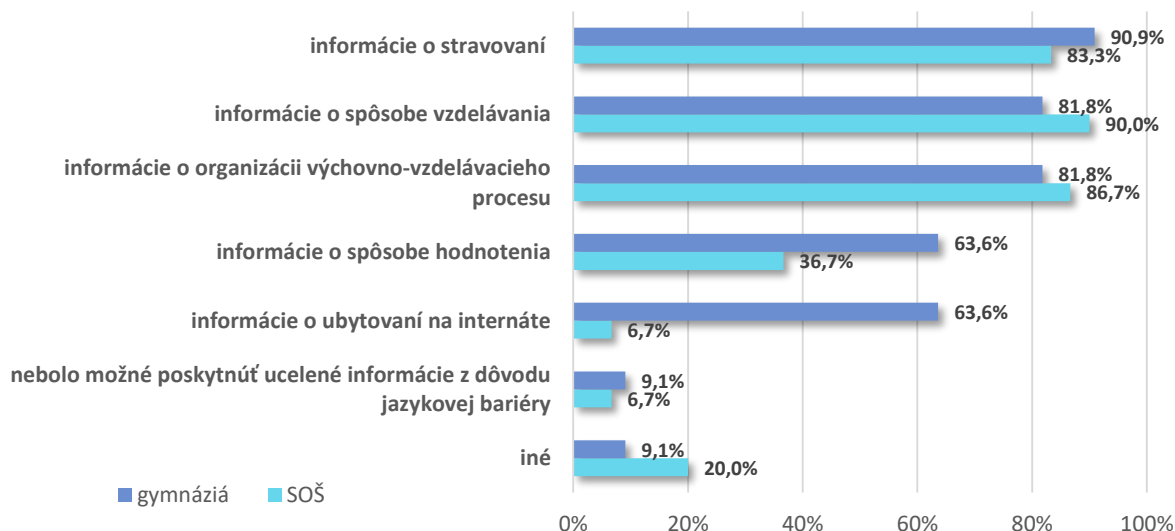
o poskytnutie dočasného útočiska alebo azylu a doložením potvrdenia o zdravotnej spôsobilosti, pričom **viac ako dve tretiny** riaditeľov stredných škôl požadovalo aj **iné dokumenty** (doklad totožnosti, adresa pobytu). Z nich takmer každý druhý riaditeľ gymnázia a strednej odbornej školy požadoval predložiť i žiadosť o prijatie na štúdium alebo doklad o ukončenom doterajšom vzdelávaní, ak ho žiadateľ mal (*Graf 20*). Medzi ďalšími požiadavkami bolo vypísanie osobného dotazníka a súhlas so spracovaním osobných údajov. Uvedené požiadavky však neboli podmienkou k zaradeniu žiaka – odídencu do vzdelávania.

GRAF 20 Požadované doklady pri zaradení žiaka – odídencu do SŠ

Realizované vstupné rozhovory sa sústredili na informácie **o spôsobe vzdelávania v škole** (spolu 87,8 %), ako aj **organizáciu výchovno-vzdelávacieho procesu** (spolu 85,4 %). Často komunikovanou informáciou žiakom – odídencom bola možnosť **stravovania** (spolu 85,4 %). Takmer polovica opýtaných riaditeľov informovala žiakov i o spôsobe **hodnotenia**. Medzi inými možnosťami boli predovšetkým informácie **o mimoškolských aktivitách**, ako i možnostiach **ubytovania** sa na internáte najmä v odpovediach riaditeľov SOŠ (*Graf 21*).

GRAF 21 Informácie, ktoré poskytli riaditelia zákonným zástupcom žiakov – odídencom pri vstupnom rozhovore

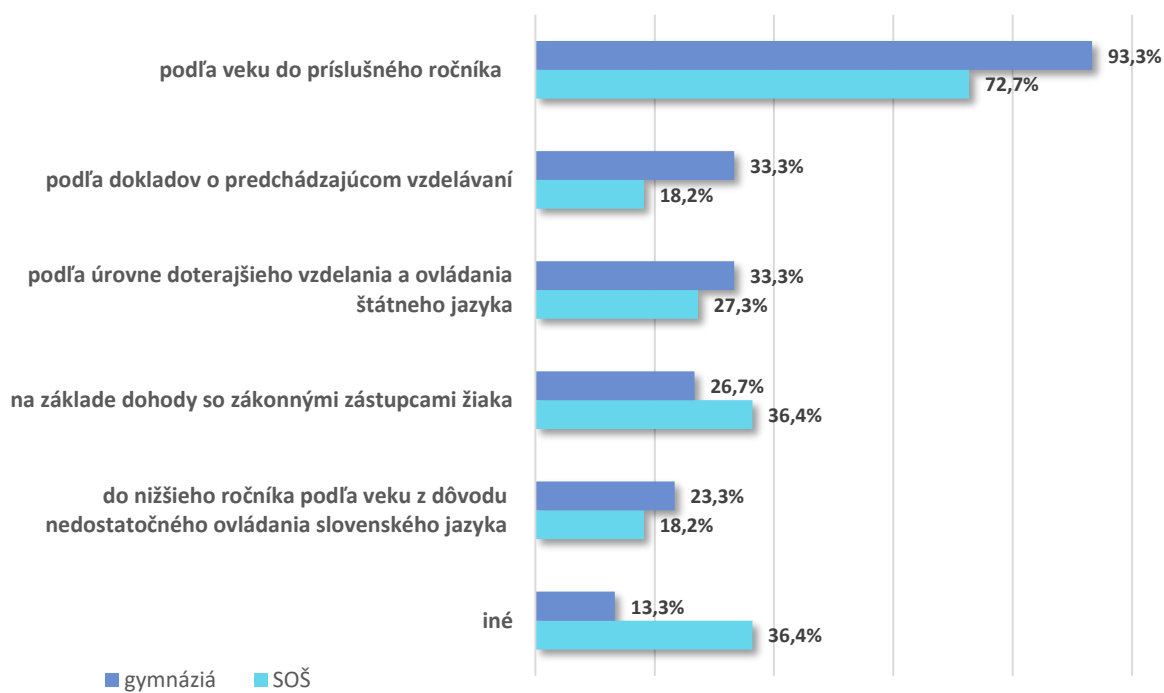
Kritériá a časová realizácia zaradenia dieťaťa – odídencu do školy

Podľa našich zistení **90,2 %** opýtaných riaditeľov SŠ zaradilo žiaka **bezodkladne** do 3 dní. Ako **prekážky** v bezodkladnom zaradení žiaka uvádzali riaditelia okrem chýbajúcich požadovaných dokladov o poskytnutí dočasného útočiska alebo azylu a dokladov o zdravotnej spôsobilosti i **nedostatočné personálne kapacity školy** alebo iné dôvody, ako napríklad vydanie súdneho rozhodnutia o ustanovení opatrovníka či nižší vek žiaka na prijatie do SŠ.

„Desať detí prišlo bez rodičov. V súčinnosti s Úradom práce a sociálnych vecí a na základe súdneho rozhodnutia im bolo treba ustanoviť dočasných opatrovníkov na Slovensku – boli pridelení k dospelým v ich skupine.“

Z prieskumu vyplynulo, že gymnáziá a stredné odborné školy v odlišnej miere uplatňovali kritériá zaraďovania žiakov – odídencom. Najčastejšie uplatňovaným kritériom bolo začlenenie **podľa veku**, ktoré uplatnilo **93,3 % gymnázií a 72,7 % stredných odborných škôl** (Graf 22). Ďalším kritériom bolo zaradenie na základe predložených dokladov o vzdelávaní, ktoré sa uplatňovalo viac na gymnáziách (33,3 %) a na základe dohody s rodičmi, čo prevládalo na stredných odborných školách (36,4%). **Úroveň znalosti štátneho jazyka**, ako i doterajšieho vzdelania uplatnila **tretina** riaditeľov gymnázií a menej ako tretina riaditeľov stredných odborných škôl. Zaradenie žiakov **do nižšieho ročníka** z dôvodu nedostatočného ovládania slovenského jazyka uplatnilo **23,3 %** riaditeľov gymnázií a **18,2 %** riaditeľov stredných odborných škôl. Medzi inými kritériami sa vyskytovala znalosť anglického jazyka alebo preferovaného iného cudzieho jazyka, prednostné zaradenie do bilingválneho programu s vyučovacím jazykom ruským, záujem žiakov – odídencom o konkrétne zameranie (matematická trieda, jazyková...), zaradenie v nadväznosti na vzdelávací program školy, ktorú na Ukrajine navštevovali. Pri stredných odborných školách riaditelia zohľadňovali i odbor, ktorí žiaci – odídeni na Ukrajine študovali.

GRAF 22 Kritériá zaraďovania žiakov – odídencom do ročníkov

Samostatná trieda pre žiakov – odídencom bola zriadená len na jednej SOŠ. Gymnázia túto možnosť nevyužili. Ako uvádza **90,9 %** riaditeľov gymnázií a **63,3 %** riaditeľov stredných odborných škôl, žiaci boli **zaraďovaní do tried po 1 až 2 žiakoch**. Najvyšší povolený počet žiakov v triede **prekročilo** podľa vyjadrení riaditeľov **6,6 % gymnázií a 18,2 % stredných odborných škôl**.

Adaptačný proces

Na základe telefonických rozhovorov s riaditeľmi škôl možno konštatovať, že **97,6 %** gymnázií a stredných odborných škôl poskytuje pre žiakov – odíedencov **adaptačné obdobie**. Dĺžka adaptačného obdobia podľa riaditeľov škôl je veľmi individuálna a závisí od mnohých okolností, ako napríklad vek žiaka, oblasť, z ktorej dieťa prichádza, jeho vlastné skúsenosti z vojnového konfliktu. Viac ako tretina riaditeľov SŠ sa zhodla na **dĺžke adaptácie 1 – 2 týždne**.

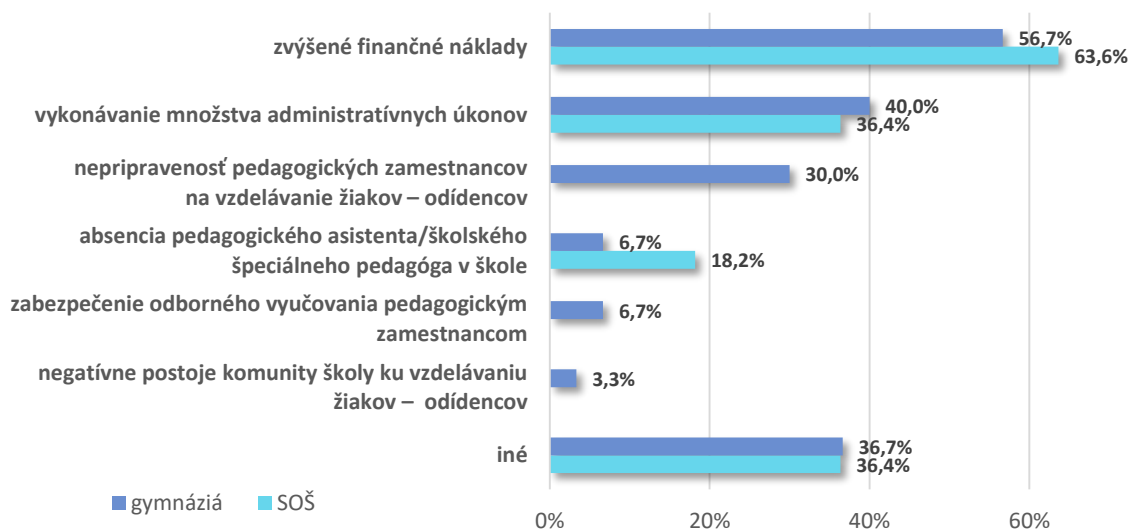
Výzvy pre školy pri poskytovaní vzdelávania žiakov – odíedencov

Na základe našich zistení je **najväčšou výzvou** pre riaditeľov SŠ riešenie **zvýšených finančných nákladov** spojených so vzdelávaním žiaka – odíedenca, pričom ako väčšiu výzvu to vnímajú riaditelia stredných odborných škôl (63,6 %) než riaditelia gymnázií (56,7 %). Zhodne sa **takmer 40 %** riaditeľov SŠ vyjadrilo, že zaradenie žiaka – odíedenca im prináša vykonávanie **množstva administratívnych úkonov**. Stredné odborné školy považujú za výzvu nedostatok pedagogických asistentov, ako i školských špeciálnych pedagógov, ktorí by boli nápomocní pri adaptácii žiaka. Tretina riaditeľov gymnázií konštatovala **neprípravenosť školy** na poskytnutie cielenej a kontinuálnej **psychologickej podpory** (Graf 23).

Medzi iné výzvy podľa **36,6 %** riaditeľov škôl patrí najmä **prekonávanie komunikačných bariér**, ktoré predstavujú pre pedagógov zvýšenú časovú záťaž spôsobenú potrebnou jazykovou prípravou a zabezpečením vhodných vzdelávacích materiálov pre žiakov.

„V dôsledku jazykovej bariéry si žiaci – odíedenci uvedomujú, že napriek vedomostnému potenciálu, ktorým disponujú, zatiaľ nevedia byť tak dobrí a úspešní, ako by mohli byť vo vlastnej krajine.“

GRAF 23 Výzvy riešené riaditeľmi SŠ pri poskytovaní vzdelávania žiakom – odíedencom

Negatívne situácie v súvislosti so zaradením žiakov – odíedencov **sa zväčša nevyskytovali**, ako uviedlo **82,9 %** riaditeľov. Skôr naopak, riaditelia konštatovali, že sa stretli s pozitívnou odozvou zo strany rodičov a žiakov, ako i s maximálnou ústretovosťou a pomocou z ich strany. Ak ojedinеле vznikli negatívne situácie, súviseli s jazykovou bariérou a s nespokojnosťou niektorých zákonných zástupcov, ktorú však riaditelia nekonkretizovali.

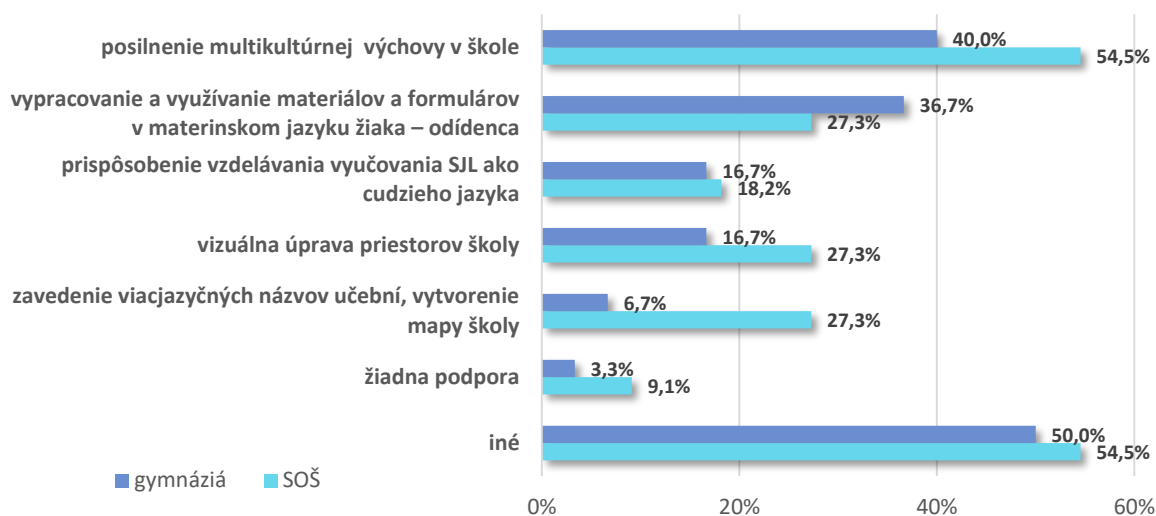
„V škole sme neriešili negatívne situácie. Naopak, slovenskí žiaci sa o ukrajinských odíedencov veľmi starajú, volajú ich na spoločné akcie, napr. sa zúčastnili imatrikulačného večierka, volajú ich na športový zápas, na študentský ples spoluorganizovaný študentským parlamentom atď.“

4.3 Podporné mechanizmy pri vzdelávaní žiakov – odídencom

Podpora žiakov – odídencom pri ich začlenení na úrovni školy

Podporu žiakom – odídencom poskytuje **96,7 %** riaditeľov gymnázií a **90,9 %** stredných odborných škôl. V rámci tejto podpory takmer polovica riaditeľov SŠ svoju pozornosť orientovala na **posilnenie multikultúrnej výchovy**. Adaptáciu žiakov a ich rýchlu orientáciu v priestoroch školy riešila takmer tretina riaditeľov stredných odborných škôl **úpravou priestorov školy** alebo vytvorením viacjazyčných učební. Na gymnáziách podporovali žiakov v začlenení prípravou **materiálov v ukrajínčine (36,7 %)** (Graf 24).

GRAF 24 Podporné opatrenia SŠ pre žiakov – odídencom na prekonanie jazykovej bariéry a ich začlenenie do vzdelávania

Inšpiratívne sú tzv. iné odpovede riaditeľov, ktoré tvorili viac ako **50 % odpovedí a smerovali k odstráneniu jazykových bariér**, čo je nevyhnutnou podmienkou efektívneho začlenenia a vzdelávania žiakov – cudzincov (Graf 24). Tá sa uskutočňovala rôznymi spôsobmi:

- zapožičaním techniky na online vzdelávanie a prístup do učební;
- poskytovaním jazykových aplikácií zadarmo (*WocaBee*), prístup k online učebniciam v ukrajinskom jazyku;
- zapojením pedagógov, ktorí ovládajú ukrajinský, respektíve ruský jazyk;
- zapojením pedagógov, ktorí vyučujú jazyky, triednych učiteľov, ako i vedenia školy;
- pomoc starších žiakov z Ukrajiny, ktorí sú už adaptovaní;
- zapojením slovenských žiakov – dobrovoľníkov s jazykovými kompetenciami;
- komunikovaním v anglickom jazyku, pretože žiaci z Ukrajiny anglický jazyk ovládali;
- poskytovaním možnosti návštevy krúžkov, exkurzií a mimoškolských aktivít.

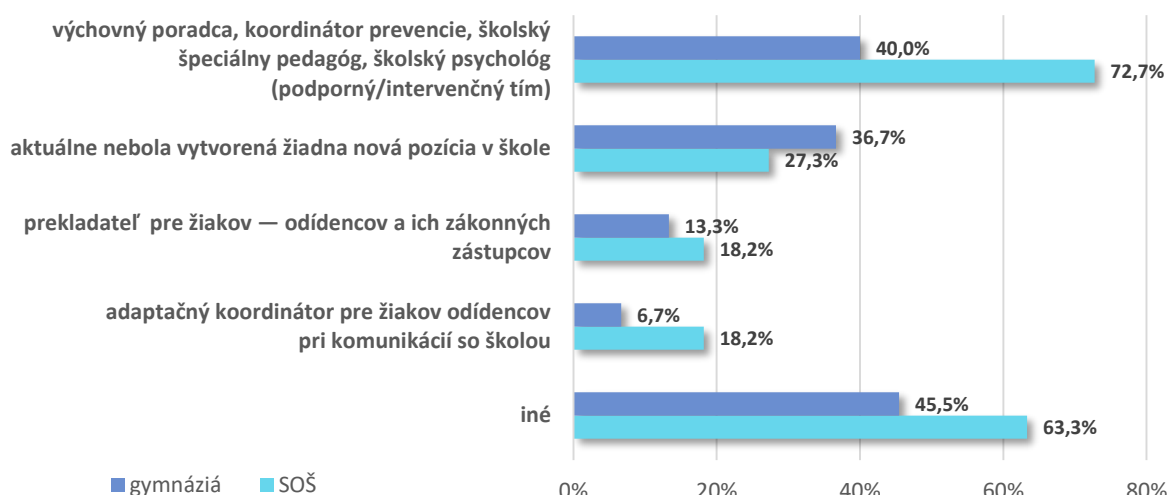
„Odídenci z Ukrajiny majú špeciálne upravený rozvrh na posilnenie učenia SJL, učia sa predmety, ktoré im majú pomôcť s adaptáciou na prostredie.“

Uvedené prístupy boli dopĺňované o individuálnu podporu zo strany ostatných žiakov, pedagógov, ako i formou doučovania alebo jazykových kurzov.

Ako možno vidieť z Grafu 25, najvýznamnejšiu úlohu so začlenením žiakov – odídencom na strednej odbornej škole zohráva predovšetkým **školský podporný tím**, ktorý sa podieľa na začlenení v strednej odbornej škole 72,7 % a na gymnázium 40,0 %. Pozíciu **adaptačného koordinátora** vytvorilo

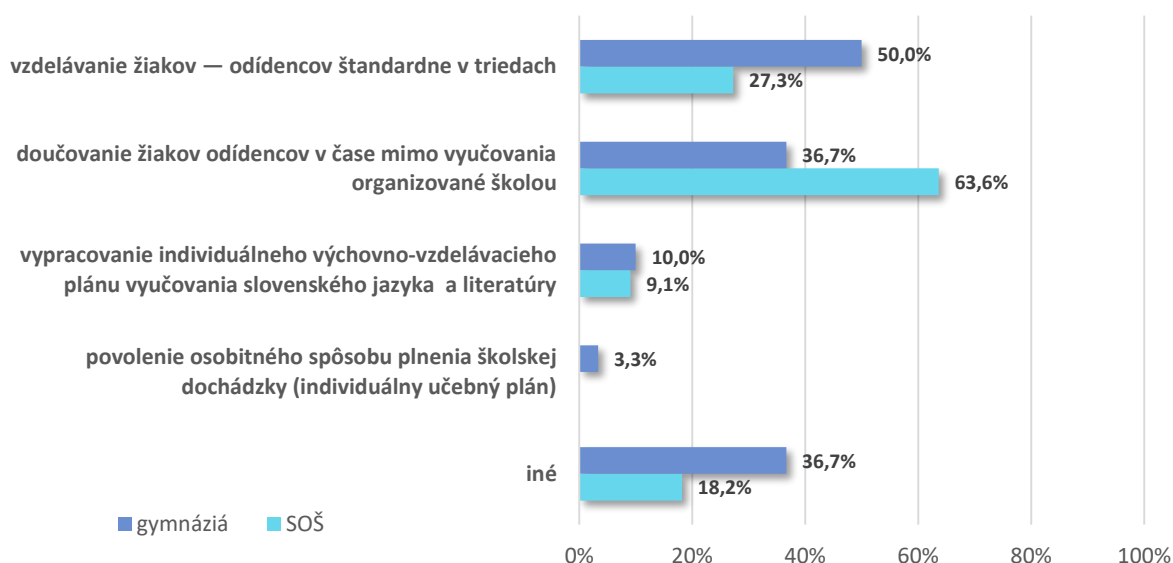
6,7 % gymnázií a 18,2 % stredných odborných škôl a **tímočníka** 14,6 % opýtaných škôl. Jedna tretina riaditeľov SŠ nevytvorila aktuálne žiadnu novú pozíciu súvisiacu so začlenením žiakov – odíedencov do vzdelávania. Medzi inými odpoveďami sa najčastejšie objavovala pomoc triedneho učiteľa. Ďalej riaditelia uvádzali podporu vedenia školy, pedagógov a žiakov s jazykovými kompetenciami. Objavovali sa ale aj iné odpovede, ako tréneri, vedúci školského internátu a v cirkevných školách duchovný správca.

GRAF 25 Pracovné pozície pedagogických a odborných zamestnancov, ktoré pomáhali so začlenením žiakov – odíedencov

Vzdelávanie žiakov – odíedencov prebiehalo až v **50 %** oslovených gymnázií **štandardne v triedach** (Graf 26). Riaditelia gymnázií sa vyjadrili, že sa snažia o zosúladenie vyučovania v škole s online vzdelávaním na ukrajinskej škole, a preto poskytujú žiakom voľný prístup do online učební, ako i možnosť popoludňajšieho pripojenia sa na online vyučovanie z Ukrajiny. Riaditelia gymnázií deklarovali, že vytvárali priestor pre **individuálny prístup k žiakom** (nielen ukrajinským), tímovú prácu a rovesnícke učenie vo výchovno-vzdelávacom procese. V prípade potreby je všetkým žiakom poskytnutá **možnosť individuálneho doučovania**. Takmer 10 % riaditeľov SŠ poskytlo žiakom **individuálne výchovno-vzdelávanie plány** vyučovania SJL.

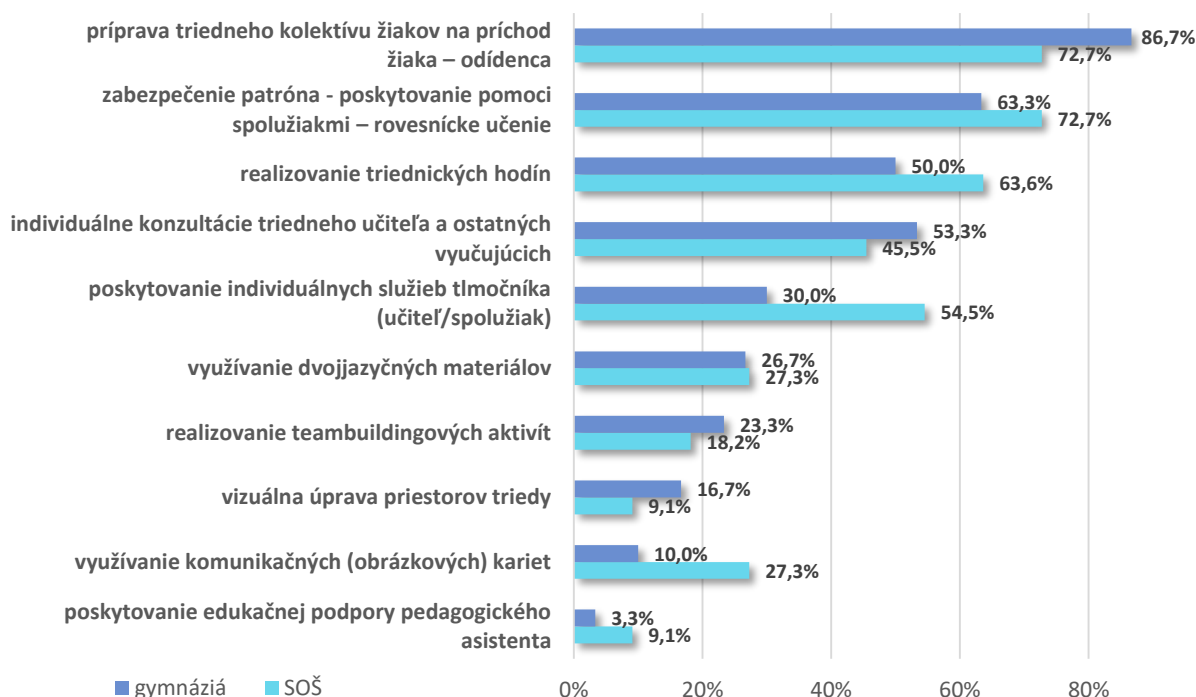
GRAF 26 Možnosti alebo spôsoby vzdelávania, ktoré poskytovala SŠ pre žiakov – odídenčov

Podpora žiakov – odídenčov pri ich začlenení na úrovni triednych kolektívov

Adaptáciu a začlenenie žiaka – odídenca výrazne ovplyvňuje podpora zo strany triedneho kolektívu, na čom sa zhodli riaditelia gymnázií, ako i stredných odborných škôl. Preto sa **82,9 %** riaditeľov zameralo pred príchodom alebo pri príchode žiaka – odídenca na **prípravu triednych kolektívov**. Svoju pozornosť orientovali najmä na rovesnícke vzdelávanie formou stanovenia úlohy **patróna** (spolu 65,9 %), ktorého úlohou je pomáhať žiakovi – odídenkovi so začlenením sa do triedneho kolektívu, ako i v procese vzdelávania. Významnú úlohu v procese začlenenia v oboch typoch škôl zohrávajú **triedni učitelia**, ktorí podľa vyjadrenia riaditeľov poskytovali individuálne konzultácie (spolu 51,2 %), ale viedli i triednické hodiny (spolu 53,7 %). Na odstránenie jazykových bariér 36,6 % riaditeľov využívalo **individuálne služby tlmočenia** za pomoci pedagóga alebo žiaka. Pedagogického asistenta využívalo v procese začlenenia len 4,9 % škôl (Graf 27).

GRAF 27 Podporné opatrenia na úrovni triednych kolektívov pre žiakov – odídenecov zamerané na prekonanie jazykovej bariéry a ich začlenenie do vzdelávania

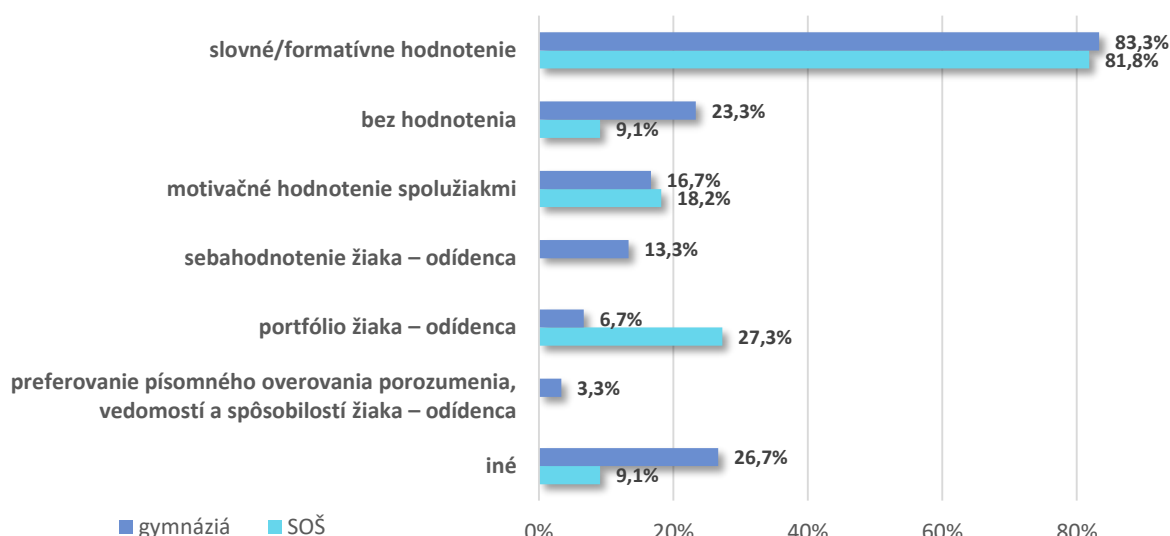
Hodnotenie vzdelávacích výsledkov žiakov – odídenecov

Najčastejšie uplatňovaným spôsobom hodnotenia vzdelávacích výsledkov žiakov – odídenecov je podľa **82,9 % riaditeľov slovné formatívne hodnotenie** (Graf 28). Takmer štvrtina **riaditeľov** (23,3 %) gymnázií uviedla, že žiakov – odídenecov **vôbec nehodnotia**, súčasne **takmer tretina** medzi inými odpoveďami (26,7 %) konštatovala, že žiakov hodnotili. Pri ich hodnotení uplatňujú rôzne prístupy, využívajú napríklad identický spôsob hodnotenia, aký bol uplatňovaný v QSI Kyjev¹¹, alebo mnohí ich **klasifikujú z cudzích jazykov, matematiky alebo fyziky** podľa rovnakých kritérií hodnotenia ako slovenských žiakov. V niektorých prípadoch plánujú aj klasifikáciu na základe výsledkov komisionálnych skúšok.

„Škola plánuje na konci školského roka (alebo počas prázdnin) zaviesť intenzívne kurzy pre žiakov, u ktorých vznikne situácia, že by pokračovali vo vzdelávaní v nasledujúcom školskom roku, a následnú klasifikáciu žiakov na základe výsledkov komisionálnej skúšky.“

¹¹ Quality Schools International

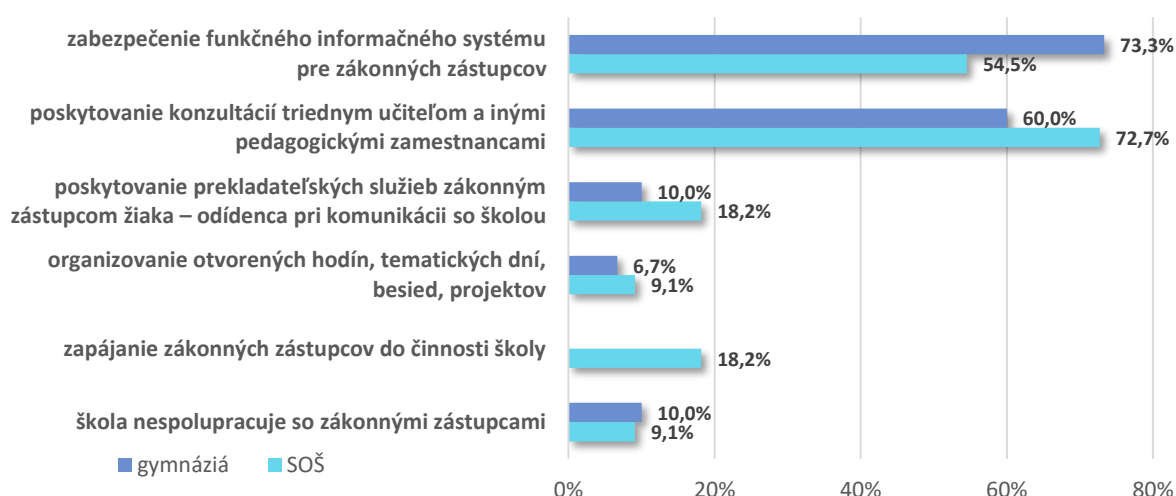
GRAF 28 Spôsoby priebežného hodnotenia žiakov – odídencom

Spolupráca so zákonnými zástupcami žiakov – odídencom

V rámci spolupráce školy s rodinami odídencom sa **tri štvrtiny** riaditeľov SŠ vyjadrilo, že základom ich spolupráce je komunikácia prostredníctvom jestvujúceho a **funkčného informačného systému**, ktorý využívajú i na komunikáciu so slovenskými žiakmi. Na komunikáciu využívajú predovšetkým platformu EduPage, telefonickú a mailovú komunikáciu. Školy poskytovali informácie na svojich webových stránkach v ukrajinskom jazyku. Spolupráca s rodinami je podporená i formou **individuálnych konzultácií** rodičov s triednymi a ostatnými vyučujúcimi, ktorú poskytuje 72,7 % riaditeľov stredných odborných škôl a 60 % riaditeľov gymnázií. Takisto 18,2 % riaditeľov stredných odborných škôl poskytuje rodičom **prekladateľské služby** a zapája rodičov aj v čase vyučovania alebo mimo vyučovania, čo riaditelia gymnázií neposkytujú. Takmer **10 %** z oslovených riaditeľov stredných škôl s rodinami odídencom **neposkytuje vôbec** (Graf 29).

GRAF 29 Spôsoby spolupráce SŠ so zákonnými zástupcami žiakov – odídencom

4.5 Jazykové kurzy pre žiakov – odíedencov z Ukrajiny

Dve tretiny (**63,4 %**) stredných škôl poskytujú pre žiakov – odíedencov **základný kurz štátneho jazyka**. V čase konania telefonického prieskumu sa v základnom kurze vzdelávalo **129** žiakov – odíedencov (**59,4 %**) gymnázií a **31** žiakov – odíedencov (**66 %**) stredných odborných škôl. Vzdelávanie sa realizovalo pedagógmi danej školy, v ojedinelých prípadoch v spolupráci s externým lektorom.

Dôvodom nezáujmu žiakov o vzdelávanie v jazykovom kurze, ktorý poskytuje škola, je viacero. Jedným z nich je podľa ostatných odpovedí riaditeľov vzdelávanie v iných jazykových kurzoch alebo preferencia individuálneho učenia sa v rámci mimoškolskej činnosti a krúžku SJL. V niektorých prípadoch je dôvodom i to, že žiaci pred zaradením do vyučovacieho procesu už navštevovali a stále navštevujú jazykový kurz štátneho jazyka, ktorý je poskytovaný iným subjektom.

„Všetci žiaci – odíedenci navštevujú kurz slovenského jazyka 2-krát týždenne po 3 hodiny v čase vyučovania v Jazykovej škole, Palisády 38, Bratislava na elokovanom pracovisku Vazovova 14 s finančnou podporou Bratislavského samosprávneho kraja.“

Za **najväčšiu prekážku v realizácii** jazykových kurzov považujú riaditelia SŠ **preťaženosť a nedostatok pedagógov**, ktorí by kurz mohli viesť. Riaditelia tiež poukazujú na nedostatok materiálov zo SJL pre cudzincov a odbornej literatúry, ako i nedostatok skúseností s vedením takýchto kurzov. Nedostatok financií uvádza 18,3 % stredných odborných škôl a 13,2 % gymnázií.

Viac ako tretina riaditeľov SŠ (spolu 34,1 %) navrhuje riešiť realizáciu jazykových kurzov predovšetkým prenesením zodpovednosti na **jazykové školy alebo spádové školy** (spolu 19,5 %).

„Zahraniční študenti a rovnako aj odíedenci by mali v každom prípade navštevovať len jazykovú školu, kde je výučba najkvalitnejšia.“

Okrem vyššie uvedených opatrení by 14,6 % riaditeľov navrhovalo i zapojenie študentov VŠ. Žiaden z opýtaných riaditeľov gymnázií nevidí možnosť navštevovať kurzy pre žiakov, ktorí sa vzdelávajú dištančne, ale do školy zaradení neboli (*Graf 30*). Ďalšími možnosťami uvedenými takmer pätinou riaditeľov bolo poskytovanie jazykových kurzov pre žiakov – odíedencov aj prostredníctvom neziskových organizácií, resp. iných subjektov, vytvorenie certifikovaných centier a databázy kurzov a hodín SJL, ktoré by poskytoval ŠPÚ.

V súvislosti s realizáciou jazykových kurzov riaditelia odporúčajú, aby žiaci – odíedenci absolvovali intenzívny kurz ešte pred začlenením do vzdelávania alebo v adaptačnom období mali redukované všeobecno-vzdelávacie predmety v rámci rozvrhu hodín a posilnenú jazykovú prípravu.

GRAF 30 Podnety riaditeľov SŠ na zefektívnenie realizácie základných kurzov štátneho jazyka

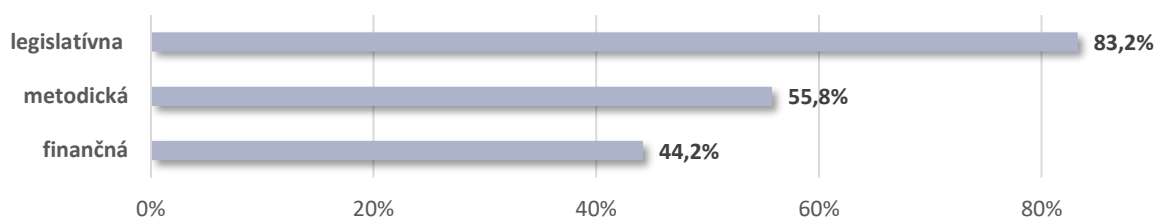

5 PODPORNÉ AKTIVITY PRE PEDAGÓGOV A ŠKOLY

Školám pri zaraďovaní a vzdelávaní detí a žiakov – odídencom poskytovali pomoc viaceré organizácie vrátane **MŠVVaŠ SR**. V tejto časti správy sú prezentované výsledky za všetky školy spolu.

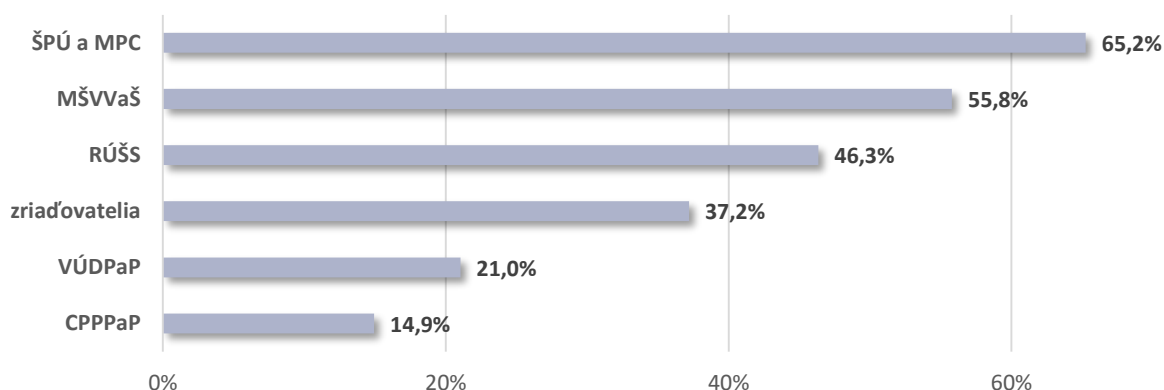
Legislatívnu podporu školám zabezpečovalo **MŠVVaŠ SR**, ktoré vypracovalo viaceré usmernenia a právne predpisy, čo **ocenilo 83,2 % riaditeľov škôl**. **Metodickú podporou** ministerstva školstva (napr. dotazníky, formuláre, webinár Hovoríme cudzím jazykom) privítala polovica riaditeľov, čím im uľahčili proces zaraďovania detí a žiakov – odídencom do vzdelávania (*Graf 31*).

GRAF 31 Formy podpory MŠVVaŠ SR využívané pri vzdelávaní detí a žiakov – odídencom

Viac ako polovica riaditeľov uviedla, že najvýraznejšiu **metodickú podporu** im poskytli ŠPÚ, MPC a MŠVVaŠ SR. (*Graf 32*).

GRAF 32 Metodická pomoc organizácií školám vzdelávajúcich žiakov – odídencom

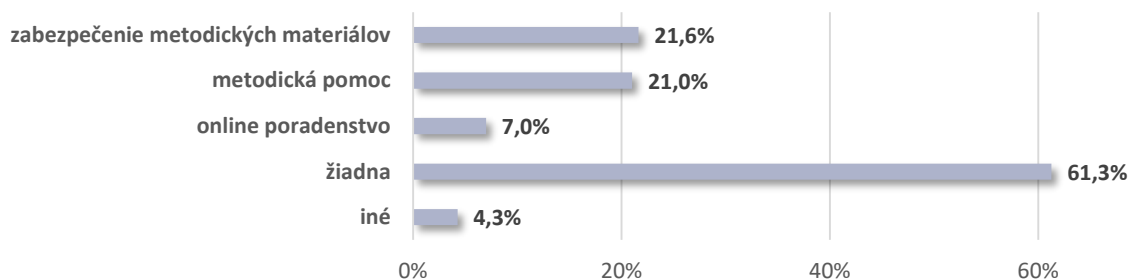
Podpornú činnosť ŠPÚ a MPC hodnotili pedagógovia pozitívne (*Graf 33*). Metodickú pomoc v podobe webinárov, odporúčaní zverejnených na ich webových sídlach a konzultácií ocenila viac ako polovica riaditeľov škôl. Vypracované metodické materiály využívalo 65,2 % opýtaných škôl. Prínosný bol predovšetkým slovensko-ukrajinský slovník, ktorý ŠPÚ poskytol žiakom i učiteľom. Pre pedagógov slovenského jazyka organizovali vzdelávanie zamerané na vyučovanie štátneho jazyka pre deti cudzincov, avšak len 12,5 % škôl uviedlo, že sa kurzu ich učitelia zúčastnili. 17,4 % opýtaných škôl nevyužívalo žiadnu podporu zo strany ŠPÚ a MPC, prípadne nemali vedomosť o podpornom úsilí uvedených organizácií.

GRAF 33 Formy podpory ŠPÚ, MPC využívané pri vzdelávaní žiakov – odídencom

Podporu, ktorú poskytoval **VÚDPaP a CPPPaP**, **nevyužívalo** 61,3% riaditeľov. Online poradenstvo detských psychológov pri riešení problémov žiakov, ktorí prežili traumatické udalosti a mali problém pri adaptácii, využívalo 7 % opýtaných riaditeľov. Zhruba pätina škôl využívala ich metodickú podporu (Graf 34).

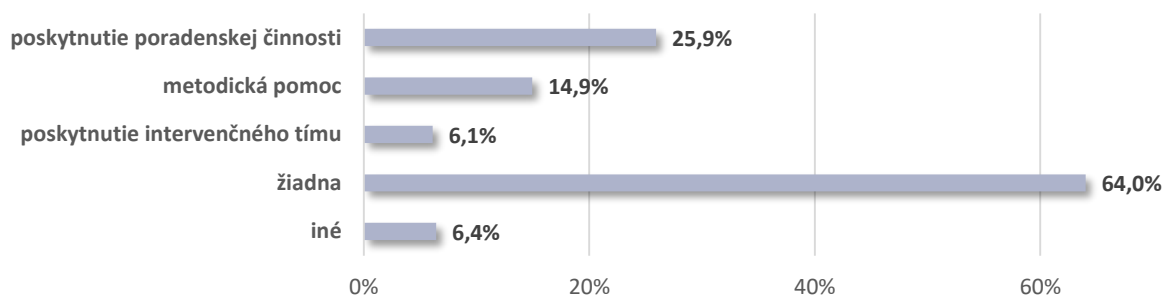
GRAF 34 Formy podpory VÚDPaP využívané pri vzdelávaní žiakov – odídencom

Služby **CPPPaP** školy podľa vyjadrení 64 % riaditeľov nevyužívali (Graf 35). Intervenčný tím CPPPaP vypomáhal v 6, 1 % škôl. Poradenská činnosť, ktorú využívala štvrtina škôl, sa orientovala na pomoc pedagógom pri psychologickom a špeciálno-pedagogickom diagnostikovaní niektorých žiakov – odídencom, ktorí mali problémy pri adaptácii na nové prostredie.

„Žiaci jednej triedy odmietali príchod odídencom do triedy, kreslili nevhodné obrázky. Na žiadosť vedenia školy realizovalo CPPPaP so žiakmi tejto triedy a preventívne aj s inými triedami rôzne aktivity.“

GRAF 35 Formy podpory CPPPaP využívané pri vzdelávaní žiakov – odídencom

Zriaďovatelia a RÚŠS vypomáhali školám podľa vyjadrení riaditeľov najmä z metodického hľadiska (46,3 %). Ako sa ukazuje z rozhovorov s riaditeľmi stredných škôl, **RÚŠS** boli v mnohých prípadoch

nápomocné **pri realizácii jazykových kurzov** pre žiakov – odídcov z Ukrajiny. V prípade, že školy využívali ich pomoc, týkala sa najmä poskytnutia informácií o možnostiach realizácie jazykových kurzov a ich finančného a organizačného zabezpečenia, ako i pomoci pri poskytnutí tlmočníka.

„Pomáhali všestranne, informovali o podmienkach zriadenia jazykových kurzov, s pomôckami, poskytli informácie o podmienkach zaradenia nových žiakov do vyučovacieho procesu.“

Finančnú podporu získavali školy predovšetkým od **zriaďovateľov**, na ktorých sa obracalo viac ako 35,7 % riaditeľov škôl. Okrem iného zriaďovateľa vytvárali rôzne formy finančných úľav pre žiakov – odídcov .

„Zriaďovateľ školy odpustil odídcom mesačné školné a poskytuje im zadarmo obedy.“

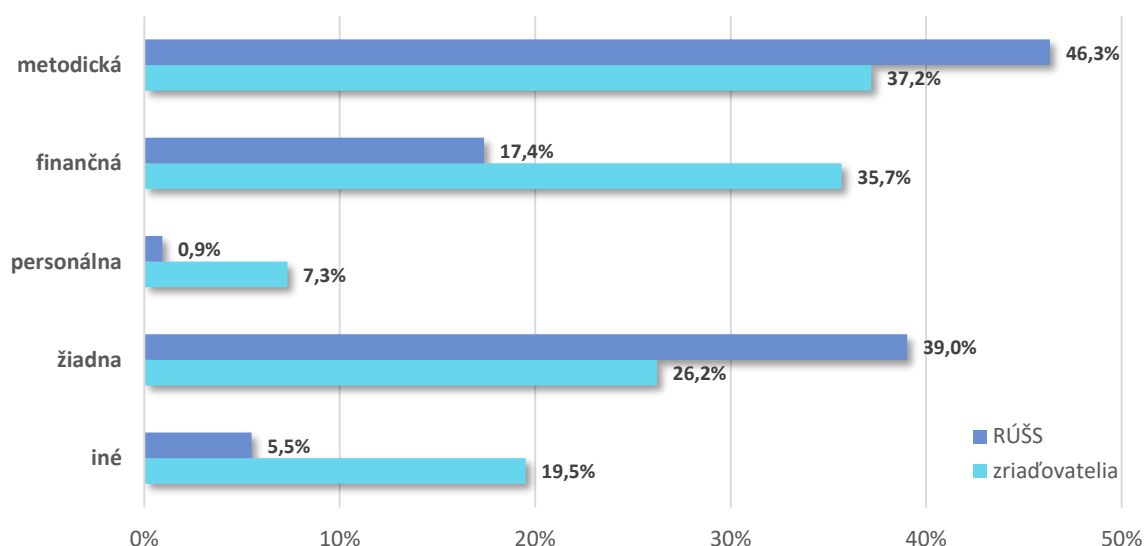
Ako iné možnosti podpory zo strany **zriaďovateľov** riaditelia uvádzali:

- zriadenie krízového štábu;
- kooperácia pri prijímaní a zaraďovaní žiakov – odídcov do tried;
- zabezpečenie materiálno-technickej pomoci (ruksaky, pomôcky, strava – obedy, desiate, prezuvky, oblečenie);
- zorganizovanie dobrovoľnej zbierky obyvateľov obce pre tieto deti;
- pomoc pri zriadení klubovne pre ich voľnočasové aktivity;
- zriadenie komunitného centra pre žiakov z Ukrajiny a ich matky;
- zabezpečenie dopravy žiakov do školy a k lekárovi.

„Zriaďovateľ nám zabezpečil personálnu pomoc. Poskytol dobrovoľníčku, pomocného vychovávateľa aj pedagogického zamestnanca, ktorí na Ukrajine kvalifikovane pôsobili v MŠ.“

V prieskume riaditelia uvádzali, že zo strany zriaďovateľa (26,2 %) a ani od RÚŠS (39 %) im nebola poskytnutá žiadna podpora (Graf 36).

GRAF 36 Formy podpory zo strany RÚŠS a zriaďovateľa využívané pri vzdelávaní žiakov – odídcov

Na záver sme zisťovali, aké formy podpory pre pedagogických zamestnancov poskytuje škola. Otázkou podpory vlastným pedagógom, ktorí sa venujú vzdelávaniu žiakov – odídcov, sa 9,8 % **nevenovalo**.

Odbornú podporu pedagógom deklarovalo 68,4 % riaditeľov a jedna tretina **aj finančnú. Materiálno-technická** pomoc riaditeľov bola zacielená najmä na rozšírenie spektra didaktickej techniky, spotrebného materiálu či pokrytie výdavkov mimoškolských aktivít. V iných možnostiach podpory učiteľom najčastejšie uvádzali morálnu podporu, poskytovanie náhradného voľna a služieb školskej psychologičky.

„Na úložisku školského servera bol vytvorený priestor na zdieľanie metodických, informačných materiálov.“

„Triedni učitelia, ktorí majú v triede žiakov z Ukrajiny, budú môcť čerpať náhradné voľno 2 hodiny za každý týždeň, pokiaľ budú mať týchto žiakov v triedach.“

Podľa vyjadrení riaditeľov **z iných subjektov školám** pomáhali rady rodičov, zákonní zástupcovia slovenských žiakov, krízové centrá, dobrovoľníci a dobrovoľnícke charitatívne organizácie, cirkevné zbory, športové kluby, centrá voľného času, základné umelecké školy, občianske združenia a nadácie.

Napr. Teacher Development Program Slovakia, Karpatská nadácia Milujeme Ukrajinu, Úrad cestovného ruchu Vysokých Tatier, Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny, Slovenský červený kríž, obchodné reťazce, vydavateľstvo Panta Rhei, British Council Bratislava, školský výbor evanjelickej cirkvi, materiálna pomoc rodičov žiakov, možnosť kurzov štátneho jazyka u zamestnávateľa Protherm Skalica, Teach for Slovakia, Mestský úrad Pezinok, Hotel Spectrum, Trnavský samosprávny kraj, družobná škola z Nemecka, neziskový fond školy JUVENES, finančná zbierka pedagogických zamestnancov školy a iné.

5.1 Chýbajúca podpora školám podľa vyjadrenia riaditeľov

I napriek vyššie uvedenej podpore zo strany vzdelávacích inštitúcií a ministerstva školstva by riaditelia všetkých typov privítali na zabezpečenie efektívnejšej a kvalitnejšej výuky žiakov – odíedencov ďalšiu podporu.

Podpora v oblasti metodickkej:

- vypracovanie metodickej príručky na vyučovaní slovenského jazyka ako cudzieho jazyka, ako i ostatných všeobecno-vzdelávacích predmetov pre žiakov – odíedencov z Ukrajiny;
- dvojjazyčné učebné materiály;
- včasné metodické usmernenia k hodnoteniu žiakov, k ukončovaniu ich štúdia na základnej škole a ich prijímaniu na stredné školy;
- včasné metodické usmernenia k začleňovaniu žiakov – odíedencov z Ukrajiny do vyučovacieho procesu so zreteľom na ich inklúziu;
- metodické usmernenie a úprava legislatívy pri prestupe na iný typ školy, ak žiaci – odíedenci z Ukrajiny nezvládnu učivo školy, kde boli zaradení pri prvotnom umiestnení (napr. na gymnáziách);
- metodické usmernenia k tvorbe individuálneho vzdelávacieho plánu pre žiakov – odíedencov z Ukrajiny;
- organizovanie online seminárov pre pedagogických zamestnancov s možnosťou výmeny vzájomných skúseností zo vzdelávania žiakov z Ukrajiny.

Podpora v oblasti finančnej:

- osobné príplatky pre pedagogických zamestnancov, ktorí vyučujú žiakov – odíedencov z Ukrajiny a vedú jazykové kurzy;
- finančné zabezpečenie pre novoprijatých pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov pre podporné tímy;
- finančná podpora na mimoškolské aktivity (výlety, exkurzie, školy v prírode, školské krúžky), materiálno-technické vybavenie (lavice, knihy, notebooky);
- úhrada nákladov na stravovanie vrátane režijných nákladov;
- príplatky pre administratívneho zamestnanca (nárast činností nad rámec bežných povinností).

Podpora v oblasti personálnej:

- zabezpečenie členov intervenčného tímu (školských špeciálnych pedagógov, psychológov a sociálnych pedagógov);
- zabezpečenie koordinátorov pre vzdelávanie žiakov – odíedencov z Ukrajiny (aj externých);
- zabezpečenie pedagógov, pedagogických asistentov s prípadnou znalosťou ukrajinského jazyka, tlmočníkov;
- zabezpečenie lektorov pre jazykové kurzy (slovenský jazyk pre cudzincov, ukrajinský jazyk);
- zabezpečenie administratívnych pracovníkov, ktorí by koordinovali administratívne úkony súvisiace s prijímaním a zaraďovaním žiakov – odíedencov z Ukrajiny do vzdelávania.

Iné podnety riaditeľov škôl:

RŠ považovali za veľmi dôležité upraviť legislatívu tak, aby školy mali možnosť zamestnať ukrajinských pedagógov, ktorí by vedeli zabezpečiť pomoc nielen v rámci výchovno-vzdelávacieho procesu, ale i ako koordinátori so zákonnými zástupcami alebo ako členovia intervenčných tímov. Zároveň navrhujú, aby finančné prostriedky na žiakov – odíedencov boli automaticky pridelené školám podľa ich počtu, nie prostredníctvom dohodovacieho konania a v budúcom školskom roku 2022/23, aby žiaci odíedencov z Ukrajiny boli (aspoň alikvotnou čiastkou) zaradení do normatívneho financovania škôl.

Školám chýbali spoločné stretnutia na úrovni riaditeľov škôl v rámci územných celkov na zabezpečenie jednotného postupu pri riešení problémov vzniknutých v súvislosti so vzdelávaním ukrajinských žiakov. Pre odbúranie množstva administratívy riaditeľa navrhujú v rámci RÚŠS zriadenie koordinátora, ktorý by zároveň mal na starosti aj finančné náklady na žiakov – odíedencov z Ukrajiny.

Riaditelia, žiaľ, konštatujú: *„Všetky pokyny a pomoc prichádzali oneskorene, museli sme si pomáhať sami a ako sme vedeli.“* a okrem iného navrhujú:

- legislatívne upraviť povinnosť navštevovať školu a zúčastňovať sa výchovno-vzdelávacieho procesu;
- pripraviť systém vzdelávania týchto žiakov hlavne v úvode ich pobytu – intenzívny kurz slovenského jazyka zastrešovaný inými subjektami ako len konkrétnou školou;
- zabezpečiť seminár pre pedagógov s možnosťou odbornej diskusie zameranej na problematiku vzdelávania žiakov z Ukrajiny.

6 ODPORÚČANIA ŠTÁTNEJ ŠKOLSKEJ INŠPEKCIE

6.1 Odporúčania na úrovni školy

- Doplniť školský vzdelávací program o informácie týkajúce sa špecifik výchovy a vzdelávania detí a žiakov – odíedencov z Ukrajiny (vrátane nadobúdania, ovládania a používania slovenského jazyka).
- Nastaviť a zverejniť pravidlá a postupy eliminovania jazykovej a sociálnej bariéry detí, žiakov – odíedencov z Ukrajiny.
- Monitorovať pedagogickým diagnostikovaním integrovanie sa dieťaťa, žiaka – odíedenca z Ukrajiny do života komunity školy včítane porozumenia a komunikovania v štátnom – slovenskom jazyku. Zistenia zaznamenávať a účinne využívať pre inkluzívne vzdelávanie každého ukrajinského dieťaťa, žiaka.
- Podporovať jazykovú aktivitu detí, žiakov – odíedencov z Ukrajiny v slovenčine rozmanitými činnosťami (individuálna alebo skupinová konverzácia/doučovanie, základný i rozširujúci kurz slovenského jazyka, individuálny vzdelávací program, tandemové vzdelávanie, rovesnícke vzdelávanie).
- Napomáhať sociálnemu začleneniu sa detí, žiakov – odíedencov z Ukrajiny socializačnými, adaptačnými a teambuildingovými aktivitami, posilnením triednických hodín, tandemovým vzdelávaním, rovesníckym vzdelávaním, spoluprácou s mimovládnyimi organizáciami a inými inštitúciami ap.
- Nastaviť a zachovávať zásady a princípy hodnotenia žiakov – odíedencov z Ukrajiny vo všetkých povinných predmetoch, ktoré zohľadňujú úroveň ich komunikačných spôsobilostí v slovenskom jazyku.
- Aplikovať princíp internacionalizácie a multikultúry pri výchovno-vzdelávacej činnosti vo všetkých školách.
- Vyučovať slovenský jazyk ako cudzí jazyk, ktorého obsah prispôbiť jazykovej úrovni žiaka – odíedenca z Ukrajiny.
- Podporovať vzdelávanie pedagogických zamestnancov zamerané na edukáciu a integráciu detí, žiakov – odíedencov z Ukrajiny, využiť pritom aj potenciál poradných a metodických orgánov riaditeľa školy.
- Zabezpečiť dieťaťu, žiakovi – odíedencovi z Ukrajiny vzhľadom na situáciu pomoc pedagogického asistenta, príslušného odborného zamestnanca, adaptačného koordinátora, prípadne tzv. patróna.
- Eliminovať v čo najväčšej možnej miere segregáciu detí, žiakov – odíedencov z Ukrajiny pri vytváraní adaptačných skupín alebo zriaďovaní tried.
- Podporovať edukáciu žiaka – odíedenca z Ukrajiny, ktorý neabsolvoval základný kurz slovenského jazyka, prostredníctvom individuálneho vzdelávacieho plánu, podpory tlmočníka či doučovania.
- Uplatňovať citlivo formatívne a motivačné hodnotenie detí, žiakov – odíedencov z Ukrajiny (napr. portfólio, sebahodnotenie, rovesnícke hodnotenie).
- Zabezpečiť funkčný spôsob komunikácie a informovanosti zákonných zástupcov detí, žiakov – odíedencov z Ukrajiny.
- Spolupracovať s organizáciami priamo riadenými ministerstvom školstva, so zriaďovateľom, s regionálnym úradom školskej správy pri riešení finančného, odborného-metodického, materiálno-technického či personálneho zabezpečenia výchovy a vzdelávania detí, žiakov – odíedencov z Ukrajiny.

6.2 Odporúčania pre zriaďovateľov

- Poskytovať školám finančnú, metodickú, materiálno-technickú či personálnu pomoc pri výchove a vzdelávaní detí, žiakov – odídencom z Ukrajiny.
- Spolupracovať s riaditeľmi škôl pri hľadaní riešení zvyšovania kapacity škôl pre všetky deti/žiakov (vrátane odídencom z Ukrajiny), ktorých zákonní zástupcovia podajú žiadosť o prijatie alebo o zaradenie.

6.3 Odporúčania na úrovni systému

- Podporovať zmysluplnú a zrozumiteľnú edukáciu detí, žiakov – odídencom z Ukrajiny revíziou obsahu – tzv. vypustením istých častí štátnych vzdelávacích programov pre príslušné druhy škôl na Slovensku.
- Zjednodušiť vzdelávanie detí, žiakov – odídencom z Ukrajiny zladením výstupných systémovo nastavených požiadaviek vzdelávacieho systému na Slovensku a na Ukrajine. Napomôcť tým k zmierneniu, prípadne zrušeniu aktívnej prítomnosti žiakov – odídencom z Ukrajiny na súbežnom dištančnom vzdelávaní domovskou školou.
- Legislatívne upraviť povinnosť detí a žiakov – odídencom navštevovať školu a zúčastňovať sa výchovno-vzdelávacieho procesu
- Urýchliť proces uznávania dokladov o vzdelaní pedagogických a odborných zamestnancov odídených z Ukrajiny, a tak podporiť využitie ich kvalifikovanej pomoci pri výchove a vzdelávaní detí, žiakov – odídencom z Ukrajiny.
- Rozšíriť ponuku didaktických pomôcok a učebníc potrebných na vzdelávanie detí, žiakov – odídencom z Ukrajiny.
- Zabezpečiť v rámci vzdelávacích modulov pre učiteľov e-learningové programy zacielené na vzdelávanie detí, žiakov – odídencom z Ukrajiny.
- Zaviesť systém podpory a angažovania sa učiteľov jazykových škôl a poslucháčov vysokých škôl (odborov zameraných na učiteľstvo, slovenský jazyk a literatúru, prípadne na cudzí jazyk, tlmočníctvo ap. i v rámci praxe), pri vedení bezplatných jazykových kurzov slovenského jazyka pre žiakov – odídencom z Ukrajiny, ako aj ich zákonných zástupcov.
- Podporovať prienik výučby tzv. školského slovenského jazyka s tzv. akademickým jazykom – slovenčiny vzhľadom na úspešné začlenenie sa žiakov – odídencom z Ukrajiny do systému vzdelávania v stredných školách (vrátane duálneho vzdelávania) a vysokých školách i na následné jazykovo bezproblémové uplatnenie sa na trhu práce na Slovensku.

7 ZOZNAMY

Tabuľky

TABUĽKA 1 Počet osôb so žiadosťou o dočasné útočisko na území SR podľa veku k 19. 5. 2022	10
TABUĽKA 2 Prehľad počtu materských škôl s deťmi – odídencami	13
TABUĽKA 3 Prehľad počtu základných škôl so žiakmi – odídencami	14
TABUĽKA 4 Prehľad počtu stredných škôl so žiakmi – odídencami	14
TABUĽKA 5 Údaje z telefonického prieskumu o deťoch – odídencoch v monitorovaných materských školách, stav v čase prieskumu.....	15
TABUĽKA 6 Údaje z telefonického prieskumu o žiakoch – odídencoch v monitorovaných základných školách, stav v čase prieskumu.....	20
TABUĽKA 7 Údaje z telefonického prieskumu o žiakoch – odídencoch v monitorovaných gymnáziách, stav v čase prieskumu.....	30
TABUĽKA 8 Údaje z telefonického prieskumu o žiakoch – odídencoch v monitorovaných stredných odborných školách, stav v čase prieskumu	30

Grafy

GRAF 1 Počet zaradených detí a žiakov – odídencom do materských, základných a stredných škôl v krajoch Slovenska	11
GRAF 2 Požadované doklady pri zaradení dieťa – odídencia do MŠ.....	15
GRAF 3 Informácie, ktoré poskytli riaditelia zákonným zástupcom detí – odídencom pri vstupnom rozhovore	16
GRAF 4 Výzvy riešené riaditeľmi MŠ pri poskytovaní predprimárneho vzdelávania deťom – odídencom.....	17
GRAF 5 Podporné opatrenia MŠ pre deti – odídencom na prekonanie jazykovej bariéry a ich začlenenie do vzdelávania	17
GRAF 6 Podporné opatrenia na úrovni triednych kolektívov pre deti – odídencom zamerané na prekonanie jazykovej bariéry a ich začlenenie do vzdelávania	18
GRAF 7 Možnosti a formy hodnotenia detí – odídencom v MŠ	19
GRAF 8 Formy spolupráce MŠ so zákonnými zástupcami detí – odídencom	19
GRAF 9 Požadované doklady pri zaradení žiaka – odídencia do ZŠ	20
GRAF 10 Informácie, ktoré poskytli riaditelia zákonným zástupcom žiakov – odídencom pri vstupnom rozhovore	21
Graf 11 Kritériá zaraďovania žiakov – odídencom do ročníkov.....	22
GRAF 12 Systém zaraďovania žiakov – odídencom do tried	22
GRAF 13 Výzvy riešené riaditeľmi ZŠ pri poskytovaní vzdelávania žiakom – odídencom	24
GRAF 14 Podporné opatrenia ZŠ pre žiakov – odídencom na prekonanie jazykovej bariéry a ich začlenenie do vzdelávania	25
GRAF 15 Podporné opatrenia na úrovni triednych kolektívov pre žiakov – odídencom zamerané na prekonanie jazykovej bariéry a ich začlenenie do vzdelávania	26
GRAF 16 Pracovné pozície pedagogických a odborných zamestnancov, ktoré pomáhali so začlenením žiakov – odídencom	26
GRAF 17 Možnosti alebo spôsoby vzdelávania, ktoré poskytovala ZŠ pre žiakov – odídencom.....	27
GRAF 18 Spôsoby priebežného hodnotenia žiakov – odídencom	28
GRAF 19 Spôsoby spolupráce ZŠ so zákonnými zástupcami žiakov – odídencom	28
GRAF 20 Požadované doklady pri zaradení žiaka – odídencia do SŠ	31

GRAF 21 Informácie, ktoré poskytli riaditelia zákonným zástupcom žiakov – odíedencov pri vstupnom rozhovore	31
GRAF 22 Kritériá zaraďovania žiakov – odíedencov do ročníkov	32
GRAF 23 Výzvy riešené riaditeľmi SŠ pri poskytovaní vzdelávania žiakom – odíedencom	33
GRAF 24 Podporné opatrenia SŠ pre žiakov – odíedencov na prekonanie jazykovej bariéry a ich začlenenie do vzdelávania	34
GRAF 25 Pracovné pozície pedagogických a odborných zamestnancov, ktoré pomáhali so začlenením žiakov – odíedencov	35
GRAF 26 Možnosti alebo spôsoby vzdelávania, ktoré poskytovala SŠ pre žiakov – odíedencov.....	36
GRAF 27 Podporné opatrenia na úrovni triednych kolektívov pre žiakov – odíedencov zamerané na prekonanie jazykovej bariéry a ich začlenenie do vzdelávania	37
GRAF 28 Spôsoby priebežného hodnotenia žiakov – odíedencov	38
GRAF 29 Spôsoby spolupráce SŠ so zákonnými zástupcami žiakov – odíedencov	38
GRAF 30 Podnety riaditeľov SŠ na zefektívnenie realizácie základných kurzov štátneho jazyka	39
GRAF 31 Formy podpory MŠVVaŠ SR využívané pri vzdelávaní detí a žiakov – odíedencov	40
GRAF 32 Metodická pomoc organizácií školám vzdelávajúcich žiakov – odíedencov	40
GRAF 33 Formy podpory ŠPÚ, MPC využívané pri vzdelávaní žiakov – odíedencov.....	41
GRAF 34 Formy podpory VÚDPaP využívané pri vzdelávaní žiakov – odíedencov	41
GRAF 35 Formy podpory CPPPaP využívané pri vzdelávaní žiakov – odíedencov	41
GRAF 36 Formy podpory zo strany RÚŠS a zriaďovateľa využívané pri vzdelávaní žiakov – odíedencov.....	42